Влада — Радам!

Голос України

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 51 ◆ П'ятниця, 15 березня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

А ПРОЛЕТАРКА НЕХАЙ ПРОЛІТАЄ?

Пролетарський район Донецька, чи просто — Пролетарка, іменується мешканцями урочисто: загальноміським смітником, спальним містечком, центральним цвинтарем. Давайте пройдемось Пролетаркою пішечки. Помилуємось назвами вулиць — Комуністична, Червоної авіації, Розкіша, Маяк революції. Поговоримо з колишнім фронтовиком Л. Лапіним, пенсіонером, котрий продовжує працювати на шахті. Життя сприймає таким, яким воно є, не скаржиться. Мешкає разом із сім'єю на 20 квадратних метрах площі у будинку, зведеному ще 1926 року. Багатьом його землякам живеться куди гірше — у переповнених чи то хатах, чи то казармах, ровесниках століття.

(Закінчення на 9-й стор.).

НА ХВИЛЯХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Продиктовано у номер

Донецьк. 14 березня. 10 година ранку.

Напруга на вугільних підприємствах не спадає. В обласному центрі зупинилося 6 шахт, три не відвантажують вугілля, страйкують дві шахти Харцизька, одна в Селидовому. Ситуація в регіоні змінюється із зміни в зміну. Ще вчора стабільно працювала, давала надпланове вугілля Добропільська шахта імені РСЧА, а сьогодні її колектив приєднався до страйкуючих.

Вже два тижні не працюють вугільні підприємства Красноармійська. Тут особливо складна ситуація. В шахтарське місто надійшла перша матеріальна допомога з Литви. Зараз, як повідомили з РРСКД, курс на Красноармійськ тримає прибалтійський продовольчий караван із 14 автомашин.

У зв'язку з шахтарським страйком тривожні дні настали для металургів і коксохіміків України. На голодному пайку можуть уже найближчим часом опинитися ряд крупних підприємств. Сьогодні виробництво коксу знизилось майже втричі. Металурги республіки щодоби недодають 8 тисяч тонн коксівного вугілля, і, як результат, значно знизилися виплавка сталі, виробництво чавуну. Тож не дивно, що коксохіміки і металурги уже підготували пакет претензій до шахтарів.

Але страйк триває. Він носить якийсь хвильовий стихійний характер: то піднімається на одній шахті, то стихає на іншій. Не дивлячись на всі зусилля, які прикладають страйкові комітети, щоб підняти гірників басейну на загальний організований страйк, зробити це їм поки що не вдається.

Сьогодні, в другій половині дня, в Донецьку на площі Рад міським страйковим комітетом заплановано провести шахтарський мітинг.

Юрій ДОЦЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради Української РСР

Головний редактор Сергій ПРАВДЕНКО

◆

Засновник — Верховна Рада Української РСР

◆

Адреса редакції: УРСР, 252047 Київ-47, вул. Нестерова, 4
Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.
Індекс 60955.
Тираж 166.300.
Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

◆

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок — на 8 сторінках, середу, четвер п'ятницю та суботу на 16 сторінках.

СПІВРОБІТНИЦТВУ — МІЦНІТИ

13 березня відбулася бесіда Голови Верховної Ради Української РСР Леоніда Кравчука і Президента Турецької Республіки Тургута Озала.

Звертаючись до високого гостя, Л. Кравчук висловив надію, що ці переговори стануть новим етапом у процесі розвитку відносин між Україною і Туреччиною. Для цього з нашого боку закладені міцні підвалини. У житті України відбуваються незворотні зміни, утверджується її суверенність. У липні 1990 року Верховна Рада республіки прийняла Декларацію про державний суверенітет України, яка передбачає, зокрема, здійснення нашою республікою безпосередніх зносин з іншими державами. Фактом прийняття цього документа Україна висловила свою тверду волю бути рівноправним партнером у відносинах з усіма країнами.

Ця воля, наголосив Голова Верховної Ради Української РСР, набуває конкретних контурів. Прийнято Закон, який проголошує різноманітність і рівність усіх форм власності, закріплює права України на проведення своєї економічної політики, створення власних бюджетної і банківської систем. Нині український парламент розробляє пакет законів, які стануть правовою базою для широкого зовнішньоекономічного співробітництва.

Л. Кравчук підкреслив: у нашій республіці створювалися, створюються і будуть створені всі умови, щоб відносини з усіма державами, зокрема Туреччиною, були поставлені на тверду основу.

Україна сприймає Туреччину як свого доброго сусіда, з яким у нас є традиційні дружні відносини, заявив Голова Верховної Ради республіки. Далі Л. Кравчук сказав: Готуючись до зустрічі з вами, шановні турецькі гості, я ще раз перечитав цікавий і промовистий документ — Договір «Про дружбу і братерство» між Україною і Туреччиною, підписаний 2 січня 1922-го року. Дозволю собі його процитувати: уряд Української РСР і уряд Великих Національних зборів Туреччини, дійшовши згоди щодо принципів братерства і права народів на самовизначення, а також взявши до уваги їх близьке сусідство на Чорному морі, вирішили зміцнити між собою назавжди з усією щирістю і відвертістю найкращі і найсердечніші відносини і

(Закінчення на 8-й стор.).

На знімках: підписання документів; під час переговорів.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

ЧАС БЕЗНАДІЙНИХ ОБІЦЯНОК МИНУВ

П'ять претендентів на один мандат народного депутата Української РСР по Дарницькому виборчому округу № 6 представили свої програми на зустрічі з виборцями у Будинку культури залізничників Дарницького району Києва.

Якщо вважати, що передвиборна програма — то не тільки самореклама, а й шлях до дії, точне бачення соціально-політичних, економічних проблем, і, головне, державна, громадянська позиція кандидата та його здатність довести на ділі реальність наміченого, то з цієї точки зору не всі програми однозначні.

По реакції залу, по запитаннях до кандидатів можна скласти певне враження про вагомість тих чи тих заявок.

Так, скажімо, Анатолій Жиляєв, інженер-електрик, заступник голови спілки об'єднаних кооперативів Печерського району, гарантом виживання народу України в умовах екологічної катастрофи вважає гідний добробут кожного. Розв'язання цієї загалом привабливої соціальної мети він бачить через негайну й повну приватизацію загальнонародної власності. Механізм розв'язання досить неординарного заходу залишився незрозумілим присутнім у залі. Виступ Віктора Ягодки, юриста державно-правової спеціалізації, більше скидався на несміливе душевне одкровення про життя взагалі у легкій формі юридичної консультації. Борис Лукашов, начальник загону установи ЮА 45/183 УВС Київської області, безумовно, людина гуманна, прекрасний спеціаліст своєї справи, у якій, до речі, неодноразово виявляв й глибоку пильність, добивався справедливості й правди. Втім, його програма, хоч і пройнята посиленою увагою до повного захисту конституційних прав людини, соціальної справедливості на всіх рівнях, економічні аспекти бачення цієї проблеми не окреслює.

Юнацьким максималізмом, глобальним всеохопленням соціальних, політичних, економічних питань пройнята передвиборна програма Олександра Донія, голови Київської філії Української студентської спілки.

Гасла, обіцянки, чудові мрії — виборці вже наситилися подібними заявками

Час нині вже не той, коли голослівні запевнення можуть особливо приваблювати. Людям потрібні конкретні дії на державному рівні, професіоналізм, політична пильність, аргументованість, зваженість кожного кроку. Тому з великою увагою слухали присутні Вітольда Фокіна, народного депутата СРСР, Голову Ради Міністрів республіки. Його шлях політичного та громадського діяча, господарника, спеціаліста широко відомий. Висока ерудиція, людяність, наполегливість і рішучість у вирішенні державних питань — риси, які імпонують людям. Вітольд — палкий поборник інтересів людини, він виявляє і бійцівські якості у відстоюванні державних інтересів України у протистоянні всевладдю центральних відомств.

Основні положення передвиборної програми кандидата знайомі виборцям по виступах на сесіях Верховної Ради УРСР, на IV з'їзді народних депутатів СРСР. Вітольд Павлович неодноразово ділився своїми поглядами у пресі, по телебаченню й на радіо. Довіру й повагу висловили 332 народних депутати України при обранні його на посаду Голови Ради Міні

(Закінчення на 5-й стор.).

На знімках: Вітольд Фокін; під час зустрічі.

Фото Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.

НА ЗАСАДАХ РІВНОПРАВНОСТІ

ВИСТУП

народного депутата Української РСР, першого секретаря ЦК Компартії України

Станіслава ГУРЕНКА

по Українському телебаченню 14 березня 1991 року

Шановні товариші!

Через три дні відбудеться загальнонародний референдум, який має відповісти на запитання: бути чи не бути Союзу РСР. З цією подією пов'язані сьогодні всі наші думки, тривоги і надії.

Здається, про референдум, про новий Союзний договір вже сказано і написано все, що тільки можна було сказати і написати, висловлено всі аргументи «за» і «проти». Але політична боротьба навколо цього не вщухає.

Все чіткіше стає розмежування між прихильниками і противниками збереження нашої багатонаціональної держави. Навряд чи хто з них уже змінить свої переконання за час, що залишився до голосування.

Але чимало громадян ще чітко не визначилося: брати чи не брати участь у референдумі, що залишити в бюлетенях — «так» чи «ні». Саме на цю частину населення головним чином орієнтовані різного роду політичні акції, до яких останнім часом активно вдаються ті, хто прагне будь-що відірвати Україну від Союзу. В хід іде все — від мітингів до поквартирних обходів, від підступного, ретельно вибудованого теоретизування до примітивних вигадок, розрахованих на необізнаних, політично недосвідчених людей.

Оскільки при цьому свідомо перекручується позиція ЦК Компартії України, вважав би за необхідне ще раз нагадати її хоча б в основних рисах. Ми виступаємо:

по-перше, за збереження Союзу як оновленої федеративної демократичної держави;

по-друге, за таку федерацію суверенних республік, в якій забезпечувалася б реальна їх самостійність у вирішенні всіх питань свого державного життя;

по-третє, за такий Союз, у якому відносини між усіма його суб'єктами будувалися б на засадах рівноправності, справедливості, взаємовигідності.

Це лише основні, принципові моменти, що характеризують наше бачення майбутнього оновленої держави. Як і ряд інших міркувань щодо реалізації цих принципів, вони знайшли відображення у пропозиціях ЦК Компартії України до проекту Союзного договору. Уважний читач, очевидно, помітив, що більшість з них так чи інакше врахована в документі, який опублікований у пресі.

Такий Союзний договір ми будемо обстоювати.

За такий Союз ми закликаємо проголосувати вас усіх, шановні товариші.

Оце і є наша позиція, про яку ще раз заявляємо чесно і відкрито, нічого не приховуючи.

Користуючись нагодою, хотів би відповісти на запитання, яке часто чую останнім часом: чому за збереження Союзу, за новий Союзний договір особливо активно агітують партійці, партійні працівники? Відповідь моя така: саме серед партійних працівників збереглося найбільше людей, які залишаються справді вірними тому, що проголошують, а не вичікують, чия візьме.

Участь у референдумі — це висока, а сьогодні, може, і найвища відповідальність. Кожному з нас треба зробити свідомий, зважений і правильний вибір. І не дати будь-кому ввести себе в оману. А такі спроби з боку тих, хто іменує себе демократами, стають все більш настирливими, і, скажу прямо, безпардонними.

Навряд чи можуть бути сумніви в тому, що ця політична кампанія планується і координується з єдиного центру. Хіба не про це свідчить, скажімо, намагання одночасно — 10 березня провести у всій країні мітинги проти збереження Союзу? І не встигло ще пролунати слово лідерів «Демократичної Росії» на Манежній площі в Москві, як наші «демократи» відразу ж відгукнулися луною на майдані біля Республіканського стадіону в Києві.

Яких тільки звинувачень не висувають вони проти референдуму — він і «незаконний», і «аморальний». А «зловісний центр», мовляв, прагне «заплутати й одурити народ», «нав'язати йому старий імперський режим», «ярмо колоніалізму». Як бачимо, аргументи свіжістю не відзначаються, все ті ж стократ повторювані, нав'язлі в зубах стереотипи. Та залишати їх без відповіді ми не маємо права.

Насамперед, щодо «незаконності» і «аморальності» референдуму. Комусь можуть подобатися чи не подобатися сама ідея його проведення, запитання, на яке належить відповісти його учасникам, чи щось інше. Але ж усе це визначалося не кимось одноосібно і довільно, як це силкуються подати наші опоненти, а найвищим органом державної влади країни, причому після тривалого обговорення. Нагадаю, що саме З'їзду народних депутатів СРСР належить вся повнота влади в нашій країні. Право на проведення Союзного референдуму, передбачене статтею 5-ю Конституції Союзу РСР, яку ніхто не відміняв.

Повага до таких органів та їх рішень — обов'язкова норма життя і одна з найголовніших ознак правової держави. Трактувати рішення щодо референдуму як черговий диктат центру, як нехтування правами союзних республік — це, даруйте мені, безпідставно, некоректно і просто нечесно.

А про яку «аморальність» референдуму можна говорити, якщо в його ході кожному громадянину надається можливість висловити свою волю, взяти участь у вирішенні долі своєї держави, всього нашого майбутнього?

Доводиться також чути, що нібито невідомо, про яку федерацію йде мова, що під виглядом «оновленої федерації» центр прагне зберегти попередню унітарну державу. На що ж розраховують ті, хто вдається до такої навмисної неправди?

Звернімося до нового проекту Договору про Союз суверенних республік, підготовленого — хочу це підкреслити — на основі пропозицій республік і за участю їх повноважних представників. Не ставлю на меті докладний аналіз цього документу. Але хотів би звернути увагу на те, що його підготовка велася в руслі забезпечення справжнього суверенітету республік, їх повновладдя, більш чіткого визначення цілей, заради яких вони об'єднуються в Союз.

Якщо говорити конкретніше про внесені в проект зміни і доповнення, які були запропоновані і Центральним Комітетом Компартії України, то серед них варто виділити такі.

Принципове значення має, на наш погляд, те, що у проекті тепер є посилання на прийняті республіками Декларації про державний суверенітет, а також зафіксоване право вільного виходу з Союзу.

Як ми і пропонували, в документі однозначно сказано, що республіки є повноправними членами міжнародного співробітництва з усіма правами і зобов'язаннями, що з цього випливають.

Для нашої України особливо важливим є те, що учасники Союзу визнають існуючі між ними на момент підписання Договору кордони і зобов'язуються не зазіхати на територіальну цілісність інших республік.

Значно чіткіше, знову ж таки з урахуванням пропозицій республік, вирішується одне з найскладніших, кардинальних і, будемо відвертими, найделікатніших питань — розмежування повноважень у федерації.

У повній відповідності з федеративним характером Союзу визначено принципи законодавчої діяльності, які погоджуються зі світовою практикою, що склалася, і, я б сказав, просто з вимогами здорового глузду. Реалізація цих принципів має покласти край «війні законів», яка вже завдала стільки лиха, породила правовий нігілізм.

На моє тверде переконання, такий Союзний договір міг би на ділі закріпити статус республік — учасників цього Договору як справді суверенних держав. І треба зробити все можливе для його укладення. Звичайно, це не виключає можливості внесення до проекту Договору ще якихось змін. Для цього, власне, він і направлений Верховним Радам республік.

Та це лише один, хоч і дуже важливий, бік справи. Інший полягає в тому, щоб наповнити державний суверенітет республік реальним змістом. А з цим, доводиться відзначити, далеко не все гаразд.

Що мається на увазі?

Перш за все те, що дедалі радикальніші заяви щодо незалежності дуже мало підкріплюються конкретною практичною роботою. А без цього декларації так і залишаться деклараціями.

Ми зробили у Верховній Раді важливу справу: прийняли з ініціативи депутатів-комуністів бюджет республіки на 1991 рік, не чекаючи натяків чи вказівок з центру.

Але хіба не ясно, що цей бюджет, а точніше його прибуткова частина, так і залишаться на папері, якщо замість зростання обсягів виробництва ми будемо мати зростання обсягу балачок? І ці балачки свідомо нав'язуються тими, у кого немає власної конструктивної програми. Та вона й не потрібна «демократам», які діють за принципом «чим гірше, тим краще». Згадайте, якій анафемі піддали вони, з яким презирством таврують і донині вигаданий ними ж термін «ковбасна ідеологія».

Поки «демократи» вправлялися у красномовстві, комуністи — народні депутати СРСР, члени Уряду республіки займалися переглядом обсягу поставок у союзний фонд. Зараз ці поставки істотно зменшено: м'яса — з 600 тис. тонн до 350 тисяч, молока — майже на мільйон тонн. Малося на увазі, що додаткові ресурси підуть, наприклад, на задоволення потреб шахтарів, металургів, хіміків, інших категорій робітничого класу, а також населення, що постраждало від аварії на Чорнобильській АЕС.

Однак ці люди практично не відчули змін у продовольчому постачанні. І є для того свої причини. Чи не найголовніша з них у тому ж таки прагненні до безмежної суверенності, яке вже дійшло і до рівня трудових колективів. Саме під цим гаслом чимало з них почали практично повністю ігнорувати вимоги державної дисципліни, гострі потреби суспільства.

Так, можливо, настав час глянути на справу більш тверезо, без політичної ейфорії? Треба, нарешті, вже працювати не на гасла і декларації, а на народ України, його життєві потреби.

А заодно і об'єктивно оцінити цілі і наміри, ступінь моральності людей, які намагаються відволікати від практичної роботи нескінченними розмовами про міфічний центр, який «прагне зберегти імперію», «експлуатує республіки» тощо. Добилися вони (а з ними і ми, оскільки дозволили втягти себе у ці розмови) поки що лише єдиного результату — розлагодження усталених господарських зв'язків, зменшення обсягів виробництва. За це вже сьогодні доводиться дорого розплачуватися всій країні, кожній з союзних республік без винятку, тисячам трудових колективів, мільйонам людей.

Взяти такі базові галузі промисловості, як вугільна і металургійна. Вони вже перейшли, як ми й добивалися, в республіканське підпорядкування. Та результати їх роботи не радують, більше того — тривожать. Шахтарі зменшили тільки за два місяці цього року видобуток вугілля проти відповідного минулорічного періоду на 4,1 млн. тонн, металурги знизили випуск готового прокату на 430 тис. тонн.

А як розцінити те, що при рекордному валовому зборі зерна торік його недодано державі більш як 2 млн. тонн? Через це залишилися без якісних комбікормів великі відгодівельні комплекси і птахофабрики.

Годі й говорити про те, до чого ведуть такі тенденції в економіці.

Словом, роботи скрізь — непочатий край. А наші опоненти все твердять, що головне зараз — це власна армія, власні гроші, деполітизація всіх і вся... Логіка в такий напружений, вирішальний момент, м'яко кажучи, дивна.

Вже вкотре нам заявляють: мовляв, Україна з її потужним виробничим, економічним, інтелектуальним потенціалом вистоїть, не загине і без Союзу. Так, Україна не загине, поки живе її талановитий, працелюбний народ. Але відірвати Україну від Союзу, від інших республік — значить відкинути у всіх відношеннях на багато десятиріч назад. Якщо це станеться, то зазнають радикальних змін весь наш суспільний лад, державний устрій. І визискуватимуть народ не міфічний центр, а справжні і безжалісні експлуататори — чи закордонні, чи доморощені. До того ж ми залишимося віч-на-віч з величезними і дуже недешевими програмами, які можуть реалізуватися лише в загальносоюзному масштабі, у співдружності республік, — наприклад, подоланням наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Це не просто припущення. Ті труднощі і біди, які зараз переживають країна в цілому, всі її республіки, — це грізне попередження, пересторога про те, що може нас чекати в майбутньому. Може — якщо ми спільно не дамо відсічі безвідповідальній демагогії, сепаратистським настроям і амбіціям політичних месій.

Не можу не сказати, що ідея такого месіанства явно до вподоби «демократичним» лідерам деяких західних областей. Вона не принесла населенню цього регіону ні поліпшення умов життя, ні стабілізації політичної обстановки. Навпаки, як би не намагалися прикрашати реальність ці лідери, тут триває загострення соціально-економічних проблем, допускаються акти беззаконня, демонстративного ігнорування Конституцій СРСР і Української РСР. Це аж ніяк не приховати за такими зовні ефективними діями, як, наприклад, спільне засідання трьох обласних Рад — Львівської, Івано-Франківської і Тернопільської, що дістало в газетах гучну назву «Галицької асамблеї».

Все це слід бачити за барвистими декораціями, за «демократичною» фразеологією. І усвідомлювати всю небезпеку не лише відриву України від Союзу, а й її федералізації, перетворення у клаптикову республіку, в різних куточках якої правили б новоявлені гетьмани.

Закликаючи вас, шановні товариші, проголосувати за збереження Союзу, хотів би сказати на закінчення таке.

Сьогодні як ніколи важливі всі справи, якими ми займаємося на різних рівнях. Але є серед них такі, що вимагають від кожного з нас — незалежно від віку, професії, політичної орієнтації, — особливої виваженості, відповідальності, державної мудрості.

Таким справді доленосним, поворотним пунктом має стати референдум про майбутнє Союзу РСР.

Давайте ж виконаємо свій громадянський обов'язок так, як і личить спадкоємцям старших поколінь, які збудували, відстояли і залишили нам цю велику і славну державу!

Дякую за увагу.

СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇН

ХТО І ЯК ЙОГО ПРАГНЕ?

Огляд політичної палітри республіки робить народний депутат

16 липня 1990 року відбулась історична подія. Подолавши усі розбіжності, Верховна Рада України майже одноголосно прийняла Декларацію про державний суверенітет. Ще раніше подібну Декларацію ухвалив і російський парламент. Хоча всі розуміють, що Декларація — ще не закон, і шлях від проголошення намірів до їх втілення в життя важкий і тривалий, все ж таки початок покладено. В цих Деклараціях відображено не тільки природне прагнення народів до незалежності, а й намір будувати зовнішні відносини на рівноправній і взаємній основі. Саме ці засади були закладені у фундамент і Договору між Україною і Росією, підписаного у Києві наприкінці минулого року керівниками парламентів. Символічним є факт, що Договір одностайно був ратифікований в українському парламенті, і переважною більшістю — в російському. Взагалі, це свідчення не тільки того, що парламентарі з різних політичних угрупувань можуть консолідуватися в принципових питаннях, але і яскрава відповідь на твердження щодо «українського націоналізму» та «російського шовінізму».

Будемо сподіватись, що Договір поклав початок взаємин між Україною і Росією, як між суверенними державами, де не буде «старшого» і «меншого» брата. В Україні пам'ятають, що шлях до таких взаємин був занадто важким, а часом трагічним. Засади військового союзу, укладеного Богданом Хмельницьким, були в подальшому швидко скасовані. Ліквідація Запорозької Січі й козацтва, Валуївський циркуляр та інші акти, що фактично заборонили в Україні українську мову, — це тільки два з численних епізодів у шовіністичній політиці царського уряду. Зараз не треба пояснювати, що подібна політика продовжувалась, набуваючи найбільш жорстких форм, і в роки Радянської влади. Це привело не тільки до матеріального зубожіння націй, а й до того, що називається духовним Чорнобилем — значні маси українців втратили чи майже втратили національну самосвідомість. Не в кращому становищі опинився російський народ, якому штучно нав'язували роль «старшого брата».

Що ж далі?

Аналіз сучасного стану взаємин України і Росії нерозривно пов'язаний з оцінкою політичної ситуації в СРСР в цілому і в кожній з вказаних республік зокрема.

Неупереджений огляд останніх подій в СРСР не залишає сумніву — косметичний ремонт, який називають перебудовою, залишає непохитними підвалини тоталітарної системи. Кров Вільнюса і Риги зробила практично неможливим лівоцентристський альянс між Президентом і демократичними силами, на який покладалося багато надій влітку минулого року. Діяльність центральних органів влади поглиблює суперечності між союзними і республіканськими структурами. Дедалі очевиднішим стає факт, що режим авторитарної модернізації, який призвів до економічного піднесення невеличкі мононаціональні держави на зразок Південної Кореї, не спрацьовує в межах величезної, але не дієздатної імперії, та ще й в умовах відсутності нормально функціонуючого ринку. Тому демонтаж унітарних структур Союзу і всебічна підтримка процесів суверенізації поряд з сприянням становленню цивілізованих ринкових взаємин — це сьогодні головні завдання демократичних сил України і Росії, єдиний реальний вихід з кризи.

Демократичні партії і рухи обох республік знаходяться у складному становищі. На фоні катастрофічного падіння життєвого рівня, люмпенізації свідомості значної частини населення відбувається цілеспрямована кампанія дискредитації демократичних органів влади, що особливо відчувається на прикладі Російського парламенту. В той же час в Росії активізувались Російська компартія, «Память», «Отечество», «Объединенный фронт трудящихся» тощо. Намагаються голосно заявити про себе організації так званого центристського блоку — загальносоюзні (з назви) Ліберально-Демократична партія Жириновського, Консервативна партія Убожко та інші. Найбільш вагомими і авторитетними у складі руху «Демократична Росія» сьогодні є Республіканська партія Росії, Демократична партія, Вільна демократична партія, Соціал-демократична партія, Російський християнсько-демократичний союз.

Політична ситуація в Україні має свій візерунок. Формально трьохмільйонна Компартія, незважаючи на різку критику її діяльності і скорочення чисельності, має реальну владу, забезпечену більшістю у парламенті, та здатність, покладаючись на відпрацьовані десятиліттями структури, реалізувати свою політику на місцях. Труднощі в розвитку національно-демократичного руху та більша економічна залежність від центрального уряду зумовлюють міцніші позиції КПУ на сході і півдні України. У фарватері політики Компартії йдуть сателіти — Спілка трудящих України за соціалістичну перебудову, Вітчизняний форум, комітети захисту пам'яті Леніна тощо. Усі ці організації виступають за «оновлену федерацію», Україну у складі Союзу РСР, «соціалістичний вибір».

В той же час очевидно, що у середовищі КПУ стосовно національного питання єдності немає. І у парламенті, і в партії взагалі все більше виділяється група, умовно кажучи, «суверен-комуністів», які, на відміну від «імпер-комуністів», наполягають на втіленні в життя засад Декларації про державний суверенітет України. Однак розкол КПУ на кшталт минулорічного організаційного та ідейно-політичного розмежування в Компартії Литви має досить проблематичний вигляд.

Серед сил, опозиційних у ставленні до КПУ, найбільшим авторитетом поки що користується Народний Рух України. Одержавши тріумфальну перемогу на виборах у Галичині, частково у центрі, Рух на своїх II-х зборах в жовтні 1990 року зняв з назви вислів «за перебудову», відкрито заявив про опозицію щодо КПУ та про свою головну мету — побудову незалежної української держави. Рух сьогодні — чи не єдина організація демократичного блоку, що має необхідні людські і матеріальні ресурси для боротьби за владу. Однак слід зазначити, що перехід від загальнодемократичної до національної орієнтації болісно позначився на популярності Руху не тільки на півдні і сході, але й у Слобожанщині та в центральних областях України. Тому створення майбутньої виборчої коаліції на основі Руху малоймовірне.

Попри всі несприятливі обставини об'єктивного і суб'єктивного порядку продовжується процес формування політичних партій. Спробуємо коротко розглянути їх сучасний стан і перспективи. На умовно правому фланзі політичного спектру знаходиться блок невеликих партій, що входять до Міжпартійної асамблеї. Їх головна мета — повна державна незалежність України. Але шлях до цієї мети в Української національної партії, об'єднання Державна самостійність України тощо досить своєрідний. Для партій Асамблеї недостатньо парламентських засобів, тому вони здійснюють реєстрацію громадян Української Народної Республіки (УНР) з метою наступних виборів Національного Конгресу як єдиного законного органу влади. На мою думку, ця тактика хибна. Досвід діяльності таких організацій, як Ліга свободи Литви, Латвійський конгрес громадян, Вірменська національна армія, свідчить, що радикальні, розраховані на негайне вирішення усіх проблем, заходи по відновленню державності призводять лише до посилення соціальної напруги, провокують створення «комітетів національного порятунку на платформі КПРС».

Лівіше від правого спектру знаходиться Українська республіканська партія (УРП). На мою думку, у майбутньому УРП має шанси перетворитися у респектабельну націонал-консервативну партію європейського зразка, що спиратиметься на певні економічні структури. УРП сьогодні — досить впливова парламентська партія, що послідовно реалізує курс на повну державну незалежність України. Ієрархічна внутрішня структура, дисциплінованість членів, авторитет гартованих брежнєвськими таборами лідерів та високий міжнародний імідж — це фактори, що сприяли, принаймні спочатку, зміцненню позицій УРП, особливо у Західній Україні. Однак сьогодні УРП, яка, до речі, стала першою офіційно зареєстрованою партією в республіці, діє дещо відокремлено від інших демократичних сил. Слід зазначити, що у свідомості багатьох людей (не тільки в люмпенізованих верствах, але й середнього класу) сама назва УРП асоціюється лише з національною ідеєю та безкомпромісно радикальними методами боротьби. Сьогодні УРП переживає не кращі часи, оскільки відчувається внутрішня боротьба з питань стратегії і тактики, а це послаблює її позиції в цілому, Парламентська фракція партії налічує 11 депутатів Верховної Ради республіки.

Більшість членів Демократичної партії України (ДемПУ), вийшла з центристського крила Руху, з середовища творчої інтелігенції. На відміну від УРП внутрішня структура цієї партії менш жорстка. По питаннях незалежності України між УРП та ДемПУ немає істотних суперечностей, але на даному етапі ДемПУ, як і Рух, підтримує ідею перетворення СРСР в співдружність незалежних держав. Парламентська фракція ДемПУ складається з 26 депутатів.

У центрі політичного спектру знаходиться Партія демократичного відродження України (ПДВУ). Створена на основі колишньої Демплатформи, партія, на мій погляд, зуміла відійти від «посткомуністичного синдрому» й об'єднала на загальнодемократичній основі значну кількість прихильників соціал-демократичної і ліберальної ідеї. В національному плані програмні тези ПДВУ містять концепцію співдружності незалежних держав, на шляху до якої необхідним є припинення парламентарями республік дії Конституції СРСР на своїх територіях, скасування союзного уряду, створення республіканських збройних сил тощо. До розробки економічної платформи ПДВУ були залучені провідні фахівці, і вона, як видається, є однією з найкраще обгрунтованих. Найбільш чисельні та впливові регіональні організації — у Харкові, Донецьку, Луганську, Києві, Одесі, Львові, Запоріжжі. Позитивним є те, що у партії співпрацюють, образно кажучи, україномовні та російськомовні демократи. Парламентська репрезентація ПДВУ складається з 35 народних депутатів, які спираються на підтримку об'єднаних в партії відомих інтелектуалів.

Дуже близька до ПДВУ за ідейним змістом Соціал-демократична партія України (СДПУ), яка представляє собою модерністське, близьке до лібералізму крило соціал-демократії. На схожих позиціях знаходиться також Українська ліберально-демократична спілка (УЛДС). Є підстави вважати, що у найближчому майбутньому ці організації можуть об'єднатися з ПДВУ, що сприятиме розширенню бази для партії соціал-ліберального спрямування. Яким не дивним є такий симбіоз для європейця, однак у суспільстві, якому ще тільки належить вирішувати завдання становлення основ цивілізованого громадянського суспільства, подібний союз і можливий, і бажаний.

Своє яскраве обличчя має Партія зелених України (ПЗУ), що виникла на базі відомої екологічної асоціації «Зелений світ», має значну кількість прихильників і активістів у всіх областях України. В республіці, де біль Чорнобиля вкрай загострив сприйняття екологічних проблем, «зелені» мають добрі перспективи. В національному плані ПЗУ, виступаючи за державну незалежність України, підтримує ідею співдружності незалежних держав.

Закінчуючи короткий огляд політичної палітри республіки, окремо зупинюсь на питанні, чи не найважливішому сьогодні — про співвідношення між національним і загальнодемократичним. Характерний епізод: виступ у січні на установчій конференції Демократичного Конгресу у Харкові лідера Демпартії Росії народного депутата СРСР і Росії Миколи Травкіна. Стурбований становищем російського населення в інших республіках, він запропонував у Заяві про створення Конгресу підкреслити, що «учасники Конгресу беруть на себе зобов'язання активно протидіяти будь-якому утиску прав і інтересів громадян, звідки б він не виходив — з боку центральних, республіканських чи місцевих органів влади». Однак це формулювання, в принципі беззаперечне, в контексті сучасної ситуації викликало протест у переважної більшості неросійських делегацій (особливо, коли виявилося, що під «утиском» Травкін розумів, зокрема, закони про державність мови та заходи по захисту внутрішнього ринку

...ТЕТ УКРАЇНИ

...ОГО ПРАГНЕ?

...д політичної палітри республіки ...робить народний депутат

...ування в ...и має досить ... вигляд. ...опозиційних у ...КПУ, найбіль- ...ом поки що ...Народний Рух ...жаючи тріум- ...у на виборах ...ство у цент- ...их II-х зборах ...року зняв з ...за перебудо- ...заявив про ...КПУ та про ...мету — побу- ...українсь- ...Рух сьогодні — ...рганізація де- ...блоку, що має ...одські і мате- ...для бороть- ...рехід слід зазна- ...чної до на- ...ізації болiс-

...на популяр- ...тільки на ...але й у Сло- ...центральних ...аїни. Тому ...айбутньої ви- ...на основі ...рне. ...приятливі об- ...вного і су- ...рядку продов- ...формування ...тій. Спробує- ...лянути їх су- ...перспективи. ...му фланзі ...ектру знахо- ...еликих пар- ...ю Міжпар- ... Їх головна ...державна не- ...аїни. Але ...и в Україн- ...ної партії, ...жавна самос- ...тощо до- ... Для партій ...остатньо пар- ...собів, тому ...реєстрацію ...аїнської На- ...ліки (УНР) з ...виборів На- ...онгресу як ... органу ...думку, ця ...Досвід діяль- ...нізацій, як ..., Латвій- ...омадян, Вір- ...льна армія, ...дикальні, роз- ...не вирі- ...облем, заходи ...державно- ...до по- ...і напруги, ...орення «ко- ...пора- ...орм КПРС».

...равого спект- ...Українська ...партія ...думку, у ...РП, має шан- ...у респекта- ...ал-консерва- ...ропейського ...мується на ...структури. ...досить впливова парламентська партія, що послідовно реалізує курс на повну державну незалежність України. Ієрархічна внутрішня структура, дисциплінованість членів, авторитет гартованих брежнєвськими таборами лідерів та високий міжнародний імідж — це фактори, що сприяли, принаймні спочатку, зміцненню позицій УРП, особливо у Західній Україні. Однак сьогодні УРП, яка, до речі, стала першою офіційно зареєстрованою партією в республіці, діє дещо відокремлено від інших демократичних сил. Слід зазначити, що у свідомості багатьох людей (не тільки в люмпенізованих верствах, але й середнього класу) сама назва УРП асоціюється лише з національною ідеєю та безкомпромісно радикальними методами боротьби. Сьогодні УРП переживає не кращі часи, оскільки відчувається внутрішня боротьба з питань стратегії і тактики, а це послаблює її позиції в цілому. Парламентська фракція партії налічує 11 депутатів Верховної Ради республіки.

Більшість членів Демократичної партії України (ДемПУ), вийшла з центристського крила Руху, з середовища творчої інтелігенції. На відміну від УРП внутрішня структура цієї партії менш жорстка. По питаннях незалежності України між УРП та ДемПУ немає істотних суперечностей, але на даному етапі ДемПУ, як і Рух, підтримує ідею перетворення СРСР в співдружність незалежних держав. Парламентська фракція ДемПУ складається з 26 депутатів.

У центрі політичного спектру знаходиться Партія демократичного відродження України (ПДВУ). Створена на основі колишньої Демплатформи, партія, як мій погляд, зуміла відійти від «посткомуністичного синдрому» й об'єднала на загальнодемократичній основі значну кількість прихильників соціал-демократичної і ліберальної ідеї. В національному плані програмні тези ПДВУ містять концепцію співдружності незалежних держав, на шляху до якої необхідним є припинення парламентарями республік дії Конституції СРСР на своїх територіях, скасування союзного уряду, створення республіканських збройних сил тощо. До розробки економічної платформи ПДВУ були залучені провідні фахівці, і вона, як видається, є однією з найкраще обгрунтованих. Найбільш чисельні та впливові регіональні організації — у Харкові, Донецьку, Луганську, Києві, Одесі, Львові, Запоріжжі. Позитивним є те, що у партії співпрацюють, образно кажучи, україномовні та російськомовні демократи. Парламентська репрезентація ПДВУ складається з 35 народних депутатів, які спираються на підтримку об'єднанних в партії відомих інтелектуалів.

Дуже близька до ПДВУ за ідейним змістом Соціал-демократична партія України (СДПУ), яка представляє собою модерністське, близьке до лібералізму крило соціал-демократії. На схожих позиціях знаходиться також Українська ліберально-демократична спілка (УЛДС). Є підстави вважати, що у найближчому майбутньому ці організації можуть об'єднатися з ПДВУ, що сприятиме розширенню бази для партії соціал-ліберального спрямування. Яким не дивним є такий симбіоз для європейця, однак у суспільстві, якому ще тільки належить вирішувати завдання становлення основ цивілізованого громадянського суспільства, подібний союз і можливий, і бажаний.

Своє яскраве обличчя має Партія зелених України (ПЗУ), що виникла на базі відомої екологічної асоціації «Зелений світ», має значну кількість прихильників і активістів у всіх областях України. В республіці, де біль Чорнобиля вкрай загострив сприйняття екологічних проблем, «зелені» мають добрі перспективи. В національному плані ПЗУ, виступаючи за державну незалежність України, підтримує ідею співдружності незалежних держав.

Закінчуючи короткий огляд політичної палітри республіки, окремо зупинюсь на питанні, чи не найважливішому сьогодні — про співвідношення між національним і загальнодемократичним. Характерний епізод: виступ у січні на установчій конференції Демократичного Конгресу у Харкові лідера Демпартії Росії народного депутата СРСР і Росії Миколи Травкіна. Стурбований становищем російського населення в інших республіках, він запропонував у Заяві про створення Конгресу підкреслити, що «учасники Конгресу беруть на себе зобов'язання активно протидіяти будь-якому утиску прав і інтересів громадян, звідки б він не виходив — з боку центральних, республіканських чи місцевих органів влади». Однак це формулювання, в принципі бездоганне, в контексті сучасної ситуації викликало протест у переважної більшості неросійських делегацій (особливо, коли виявилося, що під «утиском» Травкін розумів, зокрема, закони про державність мови та заходи по захисту внутрішнього ринку республік), і пропозиція майже одностайно була відхилена. Так що це — нехтування прав людини? Звичайно, ні. Бо ж кожна партія демократичного спрямування зазнає у своїй програмі відданість загальновизнаним світовим співтовариством нормам міжнародного права. Справа полягає в тому, що сьогодні поступ народів до незалежності — необхідна умова демократичного процесу, тобто національне — необхідна умова загальнодемократичного. Необхідність, однак, не є ще достатністю сама по собі. Але вже від демократичних сил залежить, щоб така необхідність стала достатністю. І є підстави сподіватися, що між демократами України і Росії в цьому кардинальному питанні не буде істотних суперечностей.

Багато буде залежати від того, чи новостворений Демократичний Конгрес стане дієвою політичною коаліцією партій і рухів республік, чи створять його рішення необхідні передумови для рівноправних і взаємовигідних ... між ... в боротьбі проти тота... Відзначу, що ініціаторами створення Конгресу виступили ПДВУ, Республіканська партія Росії і Об'єднана демократична партія Білорусії, а консультативну раду очолив співголова ПДВУ, народний депутат України Олександр ...ць.

Окремої розмови заслуговує економічний стан України.

Важко знайти в цілому світі ще один такий народ, який би при наявних природних багатствах та розбудованому виробничому потенціалі мав би такий низький життєвий рівень. Для мене і моїх однодумців очевидно — головною передумовою виходу з кризи є досягнення державності України. Але поряд із здобуттям незалежності ... систе... му. Головними засадами тут повинно бути врахування реалій, економічна і соціальна доцільність, здоровий глузд та політичне забезпечення практичної реалізації програм. Головні елементи нової соціально-економічної політики — стимулювання приватної ініціативи і приватної власності, формування ринкових відносин та механізмів фахового громадського контролю за інституціями влади. Без цього — глухий кут.

На перший погляд здається, що Україна по виробництву ряду важливих видів продукції має непогані показники, на рівні провідних європейських держав. Наприклад, на душу населення Україна виробляє 5706 квт/год. електроенергії, 1060 кг сталі, 454 кг цементу, 86 кг м'яса, 469 кг молока, 118 кг цукру, добуває 2126 кг залізної руди, 3475 кг вугілля. Це справді так, але досягається часто-густо на застарілому обладнанні, за допомогою дідівської технології, шляхом державної надексплуатації людей і при повному зневажанні навколишнього середовища. Колгоспно-радгоспна система нищить найкращі чорноземи, земля порожніє без господаря, і разом з нею порожніють людські душі... А диктат союзних міністерств додав ще чорнобильську катастрофу, з небезпечними наслідками для світу в цілому, не лише для України.

Вихід з такої ситуації непростий для будь-якої влади. Ось лише декілька проблем, які необхідно вирішувати. По-перше, наситити ринок товарами широкого попиту; сьогодні навіть важко визначити, що не становить дефіцит — бракує усього, від тютюну і шкарпеток до автомобілів, меблів та побутової електроніки. По-друге, промисловість потребує кардинальної реконструкції і сучасних технологій, створення сучасних систем зв'язку та інформатики. По-третє, треба навчити людей, адже більш-менш пристойний рівень кваліфікації робітників тільки на оборонних підприємствах. З іншого боку, чи не найбільшим дефіцитом є нестача організаторів виробництва і провідних фахівців, здатних працювати в умовах ринку.

Разом з тим при всіх названих проблемах чи не найважче буде змінювати психологію людей, яких сімдесят років привчали, що всі повинні бути забезпечені однаково, жити однаково, ходити в однакових сорочках і чоботах, причому бажано в кирзових, а не в хромових. Здійснення форм неминуче буде ускладнюватися наявністю значних люмпенізованих верств населення.

В цих умовах українсько-російські взаємини тривалий час будуть зберігати особливу актуальність. І справа не тільки в історичних зв'язках, які нещадно експлуатуються прихильниками збереження Союзу як унітарної держави. З прихильниками теорії «Київська Русь — колиска трьох братніх народів» якраз можна дискутувати і наводити аргументи на користь того, що давньоруська спадщина дісталася населенню Наддніпрянщини, а не перекочувала на територію Росії. Але то тема вже окремої розмови і окремих досліджень. Стосовно ж наявності економічних зв'язків смію стверджувати, що їх практично не було, а були зв'язки Україна — Центр, Росія — Центр, і початок власне українсько-російським економічним відносинам поклав Договір 1990 року між Україною і Росією.

Натомість Україна і Росія мають взаємний економічний інтерес. Достатньо вказати, що Україна зацікавлена купувати в Росії значну частину необхідних їй енергоносіїв, деревини, а Росія в України — продукти харчування, метал та інше. Разом з тим очевидно, що Україна і Росія зі своїми товарами не скоро зможуть конкурувати на третіх ринках. Все це не означає, що Росія та Україна повинні жити в одній державі. Навпаки, обидві сторони можуть і повинні будувати свої взаємини на нормальній комерційній основі, а не на засадах «соціалістичного змагання».

Я вірю, що буде саме так, що сучасне покоління збудує суверенну демократичну Україну, незважаючи на всі складності поточного становища. Україна має власну демократичну традицію, засновану на прагненні самостійності при еволюційному і разом з тим фундаментальному вирішенні існуючих проблем. Сподіваюся, що Україна стане великою європейською державою не лише за територією та чисельністю населення, але й за іншими показниками.

Володимир ФІЛЕНКО,
народний депутат Української РСР.

Точка зору

«ПОЗЕЛЕНІВ» — ГОЛОСУЙ

У Києві відбулася Зелена рада української асоціації «Зелений світ». Вона рекомендувала членам асоціації взяти участь у референдумі та опитуванні 17 березня 1991 року й сказати «ні» збереженню СРСР у всесоюзному бюлетені й сказати «так» у бюлетені Верховної Ради УРСР.

Сподіваємося, що нас підтримають прихильники червоного, малинового, жовто-блакитного та інших кольорів. Любителів «зеленого змія», з якими у нас кардинальні світоглядні розходження, агітувати не маємо права. Втім, вони також повинні зробити свій вибір.

Додамо, що з'їзд асоціації вирішено провести 30—31 березня в Івано-Франківську.

Володимир ТИМОНІН,
депутат Залізничної райради м. Києва, член асоціації «Зелений світ».

Навколомистецькі новини

ОСТАП ВИШНЯ ЧИТАТИМЕ «ГОЛОС УКРАЇНИ»

— Доброго ранку, Богдане Сильвестровичу!

— Доброго... Що вам?

— Обдзвоною улюблених акторів. Новеньке щось граєте?

— У театрі нічого, а в кіно зіграв Остапа Вишню у фільмі Ярослава Ланчака «Із життя Остапа Вишні». Восени вийде.

— Вам не шкода було розлучатися із званням народного артиста України?

— А я з ним і не розлучався!

— Але ж ви тепер — народний артист Союзу, з чим і вітаємо. Богдане Сильвестровичу, а що коли після 17 березня раптом не стане Союзу — як же нове звання?

— Воно залишиться, бо то є, поки що вища акторська честь, її ніхто не відміняв і не відмінить — якщо не плутати мистецтво з політикою... До речі, звідки ви дзвоните?

— З «Голосу України».

— Читаю вряди-годи, цікаво. А вас передплатити можна?

— Звичайно! Передплачуйте: індекс 60955, і читайте собі на здоров'я!

— Ну, спасибі!

Віталій ЖЕЖЕРА.

Фото **Михайла САЧКА.**

ЧА...

(Зак...

Початок ... стрів УРСР ... демонструвал... компромісу ... літичними с... менті респуб... бокий вияв ... стості Вітол...

На зустрі... підтвердив ... у цей склад... ти суверенит... втілення в ж... Закону про ... мостійність, ... ширення рин... Одним з при... тів програми...

ЗАС...

Судять пр...

11 березн... п'ятому засі... справи «ге... Б. Громов п... «Комсомольс... журналиста ... полковника ... Народний су... району Києва... Він однозна... вважати особ... родного де... В. Мартиросі... ного депутата... мова, як ... сника мо... кового путчу... лепом, що п... і гідність ген... у вересне... В. Мартиросі... «Кози» В. Д... лося лише п... рал Громов ... до тих сил, ... нити перевор... дить до н... нюансів не в... необхідно пр... надрукувати ... рінці спросту... в'ю з Мартир... читися.

Отже, суд ... нальним чин... ків. Та чи ... розмова вже ... судового засі...

Тривало во... сім з половин... чалося з тог... ники обвинув... ни заявили п... дові суду, зви... го в суб'єкти... до справи й ... ухилі на кор... Обвинувачува... потання до... нарсуду і за... нарсуду про з... ті цієї справ... її до іншого ... народний ... ко разом із з... ствердили від... ли справу й ... ремужного кі... нули їхню ... аргументи ... сторони. Ні т... жовтня мину... надрукувала ...

...ИИ

...ропозиція май...
...була відхиле-
— нехтування
Звичайно, ні.
...ртія демокра-
...вання зазнає
...рамі відданість
...им світовим
...м нормам
...права. Справа
..., що сьогодні
... до незалеж-
...дна умова де-
...процесу, тобто
— необхідна
...ьнодемократич-
...дність, однак,
...тністю сама по
... від демокра-
...лежи... щоб
...сть ...а дос-
...підста... споді-
... демократами
... в цьому кар-
...ганні не буде
...ечностей.

... залежати від
...створений Де-
...онгрес стане
...ичною коалі-
... рухів респуб-
... його рішен-
...ередумови для
... і взаємовигід-
...ни ... в бо-
...тота...изму.
... Ініціаторами
...онгресу висту-
...еспубліканська
...Об'єднана де-
...ртія Білорусії,
...ну раду оче-
... ПДВУ, народ-
...Україн... Олек-

...мови заслуго-
... стан Украї-

...айти в цілому
... такий народ,
...явних природ-
... та розбудо-
...ичому потен-
... такий низький
...ь. Для мене і
...в очевидно —
...думовою вихо-
... досягнення
...України. Але
...ттям незалеж-
... систе-
...засад... тут
... врахування
...ічна і соціаль-
..., здоровий
...тичне забезпе-
... реалізації
...вні елементи
...но-економічної
... стимулювання
...ціативи і при-
..., формуван-
...дносин та ме-
... громадсь-
... за інституцій-
...цього — глу-

...погляд здаєть-
...а по вироб-
...жливих видів
... непогані по-
...ні провідних
...держав. На-
...шу населення
...яє 5706 квт/
...ергії, 1060 кг
...цементу, 86 кг
... молока, 118 кг
... за-
...3475 кг вугіл-
... так, але до-
...то-густо на за-
...данні, за до-
...ької технологі-
...ержавної над-
... людей і при
...жанні навко-
...довища. Кол-
...на система ни-
... чорноземи,
..., без господа-
... порожнеють
... А диктат
...ерств додав ще
... катастрофу,

з небезпечними наслідками для світу в цілому, не лише для України.

Вихід з такої ситуації непростий для будь-якої влади. Ось лише декілька проблем, які необхідно вирішувати. По-перше, наситити ринок товарами широкого попиту; сьогодні навіть важко визначити, що не становить дефіцит— бракує усього, від тютюну і шкарпеток до автомобілів, меблів та побутової електроніки. По-друге, промисловість потребує кардинальної реконструкції і сучасних технологій, створення сучасних систем зв'язку та інформатики. По-третє, треба навчити людей, адже більш-менш пристойний рівень кваліфікації робітників тільки на оборонних підприємствах. З іншого боку, чи не найбільшим дефіцитом є нестача організаторів виробництва і провідних фахівців, здатних працювати в умовах ринку.

Разом з тим при всіх названих проблемах чи не найважче буде змінювати психологію людей, яких сімдесят років привчали, що всі повинні бути забезпечені однаково, жити однаково, ходити в однакових сорочках і чоботях, причому бажано в кирзових, а не в хромових. Здійснення форм неминуче буде ускладнюватися наявністю значних люмпенізованих верств населення.

В цих умовах українсько-російські взаємини тривалий час будуть зберігати особливу актуальність. І справа не тільки в історичних зв'язках, які нещадно експлуатуються прихильниками збереження Союзу як унітарної держави. З прихильниками теорії «Київська Русь — колиска трьох братніх народів» якраз можна дискутувати і наводити аргументи на користь того, що давньоруська спадщина дісталась населенню Наддніпрянщини, а не перекочувала на територію Росії. Але то тема вже окремої розмови і окремих досліджень. Стосовно ж наявності економічних зв'язків смію стверджувати, що їх практично не було, а були зв'язки Україна — Центр, Росія — Центр, і початок власне українсько-російським економічним відносинам поклав Договір 1990 року між Україною і Росією.

Натомість Україна і Росія мають взаємний економічний інтерес. Достатньо вказати, що Україна зацікавлена купувати в Росії значну частину необхідних їй енергоносіїв, деревини, а Росія в Україні — продукти харчування, метал та інше. Разом з тим очевидно, що Україна і Росія зі своїми товарами не скоро зможуть конкурувати на третіх ринках. Все це не означає, що Росія та Україна повинні жити в одній державі. Навпаки, обидві сторони можуть і повинні будувати свої взаємини на нормальній комерційній основі, а не на засадах «соціалістичного змагання».

Я вірю, що буде саме так, що сучасне покоління збудує суверенну демократичну Україну, незважаючи на всі складності поточного становища. Україна має власну демократичну традицію, засновану на прагненні самостійності при еволюційному і разом з тим фундаментальному вирішенні існуючих проблем. Сподіваюся, що Україна стане великою європейською державою не лише за територією та чисельністю населення, але й за іншими показниками.

Володимир ФІЛЕНКО,
народний депутат Української РСР.

Точка зору

«ПОЗЕЛЕНІВ» — ГОЛОСУЙ

У Києві відбулася Зелена рада української асоціації «Зелений світ». Вона рекомендувала членам асоціації взяти участь у референдумі та опитуванні 17 березня 1991 року й сказати «ні» збереженню СРСР у всесоюзному бюлетені й сказати «так» у бюлетені Верховної Ради УРСР.

Сподіваємося, що нас підтримають прихильники червоного, малинового, жовто-блакитного та інших кольорів. Любителів «зеленого змія», з якими у нас кардинальні світоглядні розходження, агітувати не маємо права. Втім, вони також повинні зробити свій вибір.

Додамо, що з'їзд асоціації вирішено провести 30—31 березня в Івано-Франківську.

Володимир ТИМОНІН,
депутат Залізничної райради м. Києва, член асоціації «Зелений світ».

Навколомистецькі новини

ОСТАП ВИШНЯ ЧИТАТИМЕ «ГОЛОС УКРАЇНИ»

— Доброго ранку, Богдане Сильвестровичу!

— Доброго... Що вам?

— Обдзвонюю улюблених акторів. Новеньке щось граєте?

— У театрі нічого, а в кіно зіграв Остапа Вишню у фільмі Ярослава Ланчака «Із життя Остапа Вишні». Восени вийде.

— Вам не шкода було розлучатися із званням народного артиста України?

— А я з ним і не розлучався!

— Але ж ви тепер — народний артист Союзу, з чим і вітаємо. Богдане Сильвестровичу, а що коли після 17 березня раптом не стане Союзу — як же нове звання?

— Воно залишиться, бо то є, поки що вища акторська честь, її ніхто не відміняв і не відмінить — якщо не плутати мистецтво з політикою... До речі, звідки ви дзвоните?

— З «Голосу України».

— Читаю вряди-годи, цікаво. А вас передплатити можна?

— Звичайно! Передплачуйте: індекс 60955, і читайте собі на здоров'я!

— Ну, спасибі!

Віталій ЖЕЖЕРА.

Фото Михайла САЧКА.

ЧАС БЕЗНАДІЙНИХ ОБІЦЯНОК МИНУВ

(Закінчення. Початок на 2-й стор.).

стрів УРСР й тим самим продемонстрували можливість компромісу між різними політичними силами в парламенті республіки. А це глибокий вияв поваги до особистості Вітольда Павловича.

На зустрічі він ще раз підтвердив свою рішимість у цей складний час захищати суверенітет УРСР та втілення в життя положень Закону про її економічну самостійність, поступальне розширення ринкових відносин. Одним з привабливих пунктів програми кандидата є також формування дійової системи соціального захисту населення України в умовах розвитку ринкових відносин. Зокрема найменш забезпеченим верствам буде гарантовано достатній рівень проживання. Вітольд Павлович розповів, який комплекс заходів для цього вже розробляється. Він відповів на запитання. А вони були найрізноманітніші — від підвищення зарплати медикам та вчителям, яких Вітольд Павлович запевнив, що це буде здійснено з 1 квітня, до питань реорганізації управління народним господарством, а також формування нового кабінету міністрів. В. Фокін не залишив без уваги й жодної записки із залу, в яких були висловлені побажання, ті чи інші прохання.

На запитання присутніх відповіли й інші кандидати у народні депутати. Тепер слово за виборцями. Вони голосуватимуть 17 березня, у день всесоюзного референдуму. Кому ж віддати перевагу, можливо, запитає читач. Моя особиста відповідь буде така: якби довелося голосувати, я б віддала свій голос за Вітольда Фокіна.

Людмила КОРОЛЬ.

ЗАСПОКОЇВ СУД, ТА НЕ ВТІШИВ

Судять пресу

11 березня цього року на п'ятому засіданні розгляду справи «генерал-полковник Б. Громов проти редакції «Комсомольского знамени», журналиста В. Долганова та полковника В. Мартиросяна» Народний суд Радянського району Києва виніс вердикт. Він однозначний, як наказ: вважати особисту думку народного депутата СРСР В. Мартиросяна про народного депутата СРСР Б. Громова, як **можливого** учасника **можливого** військового путчу свідченням-наклепом, що паплюжить честь і гідність генерала. І хоча у вересневому інтерв'ю В. Мартиросяна журналісту «Кози» В. Долганову говорилося лише про те, що генерал Громов **може належати** до тих сил, що здатні здійснити переворот, **а не входить** до них, суд таких нюансів не врахував. «Козі» необхідно протягом місяця надрукувати на перший сторінці спростування тез інтерв'ю з Мартиросяном і вибачитися.

Отже, суд таким оригінальним чином нас заспокоїв. Та чи втішив? А це розмова вже інша. Про хід судового засідання.

Тривало воно з перервами сім з половиною годин. І почалося з того, що представники обвинувачуваної сторони заявили про відвід складові суду, звинувативши його в суб'єктивному підході до справи й обвинувальному ухилі на користь позивачів. Обвинувачувані подали клопотання до Радянського нарсуду і заяву до міського нарсуду про зміну підсудності цієї справи, перенесення її до іншого суду. Та районний народний суддя В. Клочко разом із засідателями не ствердили відвід, продовжили справу й довели її до «переможного кінця». Не похитнули їхню позицію ніякі аргументи обвинувачуваної сторони. Ні те, що «Коза» 9 жовтня минулого року вже надрукувала офіційне спростування В. Громова з приводу інтерв'ю Мартиросяна, ні зустрічний позов «Комсомольского знамени», яке не погодилося із обвинувачуваннями з боку Громова, що газета на шпальтах друкує **«маячню»** Мартиросяна, ні заклики М. Гудилка, представника полковника, зустрітися з генералом і вирішити суперечку розумним компромісом. Суд діяв за принципом «Карфаген (тобто свобода преси друкувати думки народних депутатів) має бути зруйнованим».

На Закон про пресу, інші закони, де сказано, що спростування чиєсь думки протягом місяця є підставою для досудового владнання справи, уваги суд не звернув. Він, як і раніше, наполягав на необхідності перевірки свідчень, які газета друкує на своїх шпальтах.

Обвинувачувана сторона знову аргументовано довела, що чиюсь особисту думку або точку зору на щось або когось перевірити неможливо, а слова «мнение» і «сведение» не мають нічого спільного у своїх синонімічних рядах, а значить, «мнение» не є підставою для наклепу з боку газети, вимагала незалежної лінгвістичної експертизи змісту інтерв'ю, але... отримала «своє».

І знаєте чому? Відповідь, як на мене, проста. Вона в словах судді В. Клочка, які він кинув журналісту В. Долганову вже після оголошення вироку: «Я ще напишу тим, хто вами керує, що ви своїм висвітленням процесу в газеті підриваєте існуючий порядок...».

Ось так: щоб знали, що писати і про кого: всі депутати рівні перед законом, але є й «рівніші».

А «громовці» радості не приховували. Ще б пак — наказ-доручення виконано: газету поставлено на «місце». «Це добре, що так скінчилося. Створено прецедент!» — сказав кореспондентам О. Дворченко, офіційний представник генерала Б. Громова. Який прецедент — я не питав, бо дивна ситуація склалася: мабуть, права, передбачені статусом народних депутатів, нічого не варті, коли на них не звертають уваги. У всякому разі, якщо газети друкуватимуть їх точки зору, то вони беззахисні перед тими, кому це не сподобається. Однак «Комсомольское знамя» спускати прапори не збирається...

Володимир СКАЧКО,
спеціальний кореспондент «Голосу України».
Фото Олега МАРКЕВИЧА.

НАРВАВСЯ НА ПАРТИЗАНКУ

До тихого містечка Щорс навідався «гастролер». Досвідчений: не залишаючи слідів, пограбував три квартири. Окрилений успіхом, рановранці заліз ще до одного помешкання. Аби ж то він знав, що там живе колишня партизанка С. М. Лаврущик! Бабуся прикинулася, що спить, а потім тихенько, обхідним маневром, здійснила марш до залізничної міліції й доповіла про вторгнення. Зловмисця тут же затримали.

Віктор БОГ.
Чернігівська область.

ПОГОДА

15 та 16 березня по Україні опадів не передбачається. Вночі та вранці подекуди туман. Вітер змінних напрямків, 3—5 метрів за секунду. Температура вдень 2—8 тепла, на Прикарпатті до 10—15 градусів тепла. Вночі від 2 тепла до 4 градусів морозу, у східних областях до 9 морозу.

По Києву та області сьогодні вдень без опадів. Вранці туман. Вітер слабкий. Температура 2—7 градусів тепла.

РЕФЕРЕНДУМ: ТОЧКА ЗОРУ

НА ПОРОЗІ ВИБОРУ

З наближенням 17 березня гострішими стають дискусії навколо наступного референдуму, зокрема питань, внесених на всенародне голосування. Як відомо, на всесоюзний референдум без погодження із союзними республіками внесено запитання про ЗБЕРЕЖЕННЯ СОЮЗУ СРСР ЯК ОНОВЛЕНОЇ ФЕДЕРАЦІЇ РІВНОПРАВНИХ СУВЕРЕННИХ РЕСПУБЛІК. А тому 17 березня громадяни України одночасно одержать бюлетень із запитанням, зміст якого було затверджено Верховною Радою Української РСР: «Чи згодні ви з тим, що Україна має бути в складі СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СУВЕРЕННИХ ДЕРЖАВ НА ЗАСАДАХ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ».

Для того, щоб усім було зрозуміло, за що вони будуть голосувати, необхідно уточнити суть окремих понять, закладених у названих запитаннях. Одразу ж слід наголосити, що в них містяться принципово різні підходи і уявлення про майбутній Союз. Якщо в першому нас закликають голосувати за збереження старого Союзу (слово «оновленої» нічого не змінює, оскільки це не юридичний термін, до того ж скільки не оновлюй старе, воно з часом все одно розвалиться), то в другому — за новий Союз, Союз суверенних держав.

Запитання, винесене на всесоюзний референдум, прямо випливає із статті 70 нині діючої Конституції Союзу РСР, в якій записано: «Союз Радянських Соціалістичних Республік — єдина союзна багатонаціональна держава, утворена на основі принципу соціалістичного федералізму». Начебто федералізм може бути капіталістичним. Але справа не в цьому. Головне полягає в тому, що термін **«федерація»** у всьому світі тлумачиться однозначно — як **єдина союзна держава, яку утворюють певні державні утворення, а не суверенні держави.** У зазначеній статті поєднано несумісні речі. Союз Радянських Соціалістичних Республік — це союз республік (держав), а федерація — це союзна держава. У новому проекті Союзного договору ці поняття також тлумачаться як рівнозначні. Отож виходить, що нам пропонують в одному і тому ж бюлетені проголосувати одночасно «за» чи «проти» різних союзів. Викреслиш «за» — значить проти того й іншого, викреслиш «проти» — значить одночасно і за союзну державу, і за союз держав. Все це розраховано на звичайнісіньку необізнаність в таких речах більшості населення. Може, не розберуться і проголосують.

У цьому зв'язку слід особливо підкреслити, що союзна держава — це єдина суверенна держава зі всіма атрибутами суверенітету. А тому до її складу не можуть входити інші суверенні держави. Поняття суверенітету і держави неподільні. Не випадково у статті 75 Конституції СРСР чітко зафіксовано: «Територія Союзу Радянських Соціалістичних Республік є єдиною і включає території союзних республік. Суверенітет СРСР поширюється на всю його територію». Цим усе сказано. І як би ми не оновлювали нинішню федерацію, суть залишатиметься тією ж — буде єдина, а значить, унітарна, союзна держава, і ні про який державний суверенітет республік мови не може бути. Про це прямо і чесно треба говорити, а не обманювати людей ілюзіями якогось суверенітету.

До речі, Президент Союзу РСР в одному із своїх виступів, перебуваючи у Білорусії, з цього приводу сказав так: «Республіки повинні почувати себе повнокровними господарями в рамках своїх суверенітетів, в рамках нових повноважень». Одним словом, суверенітет в рамках повноважень, які вдасться відвоювати від Центру.

У кінцевому підсумку Союзна держава (федерація) означає централізацію (єдність) головних елементів суверенітету — території, громадянства, збройних сил, правоохоронних органів, державного бюджету, фінансів і цін, податкової системи тощо, без чого суверенітет республік — просто пустий звук. Саме ці елементи і мають бути зосереджені в Центрі відповідно до нового проекту Союзного договору. До чого така централізація привела нашу країну, всім відомо. А шість років перебудови й «оновлення» засвідчили повну неспроможність Центру — криза вже досягла крайніх меж. Саме це і змусило республіки боротися за свій суверенітет, приймати свої закони, встановлювати горизонтальні зв'язки, тобто стати на шлях створення і делегування через договір відповідних повноважень тому Центру, який вони самостійно і сформують. Саме це і не до вподоби нинішньому Центру з його велетенськими структурами, привілеями, величезними неконтрольованими витратами тощо.

Тут доречно звернутися до Декларації про державний суверенітет України, в якій записано, що **«Верховна Рада Української РСР, виражаючи волю народу України, маючи на увазі утвердити суверенітет і самоврядування народу України, проголошує державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах».** Це положення Декларації не має нічого спільного з федерацією, навіть оновленою. Отже, якщо ми будемо голосувати за збереження Союзу РСР як «оновлену федерацію», то тим самим проголосуємо проти державного суверенітету України. І про це також потрібно ясно і чесно сказати людям.

Саме тому Верховна Рада УРСР змушена була запропонувати на голосування запитання про входження до Союзу суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України і тим самим закликала народ України проголосувати за це.

Отже, 17 березня громадяни республіки, які прийдуть на виборчі дільниці, одержать по два бюлетені з принципово різними запитаннями, на які потрібно відповісти «так» чи «ні». Іншими словами, якщо «за», то в бюлетені потрібно викреслити слово «ні» і навпаки. У тому випадку, коли не буде викреслено ні те, ні інше слово, бюлетень визнається недійсним.

Інколи можна почути таке, що єдиний підсумок референдуму буде виводитись із результатів голосування по обох бюлетенях. Але це не так. Мова йде про різні речі — всесоюзний референдум за рішенням Верховної Ради СРСР і про республіканський плебісцит (опитування) за постановою Верховної Ради УРСР. А тому підрахунок поданих голосів та підбиття підсумків голосування проводитимуться дільничними, окружними та Центральною республіканською комісіями з референдуму СРСР **по кожному бюлетеню окремо.**

Не випадково відразу після того, як Верховна Рада України затвердила текст свого бюлетеня, з'явились заклики голосувати «за» і по тому, і по другому запитанню, мовляв, суть їх однакова. Це не що інше, як намагання ввести в оману людей.

Анатолій МАЦЮК,
керівник групи наукових консультантів Секретаріату Верховної Ради УРСР, доктор юридичних наук.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

РОЗМІРКОВУЄ ЧИТАЧ

...17 березня 1991 року ми, українці як нація, сказавши «Ні», матимемо рідкісний шанс безкровно стати не фіктивним, а дійсним членом Організації Об'єднаних Націй, а сказавши «ТАК» — ще на століття продовжити муки агонії, залишаючись в очах інших держав безправною масою.

В. БІЛОУС,
учасник Великої Вітчизняної війни.
Умань,
Черкаська область.

■

Часу на роздуми вже майже не лишилось... 17 березня — через день. Через один день вирішиться майбутнє нашої республіки, нашої країни, наших нащадків. Яким воно буде, залежить від нас. Тож замислимось, зважимо всі «за» і «проти».

...До всього того, що писалось про переваги співдружності, хочу додати, що саме таку форму співіснування держав я уявляв увесь час. Чо[illegible] Та тому, що кожна держ[illegible] буде виступати як окремий індивідуум, вона буде змушена розвиватись сама і розвивати відносини з іншими державами. Це відповідає розвитку вільної людини, якої ми поки що не маємо. А об'єднанням таких держав є Організація Об'єднаних Націй.

Ю. РЕЙНАРОВИЧ.
Дрогобич,
Львівська область.

Резонанс

«ЩО ТАКЕ «ЧЕСНИЙ СОЮЗ»?

Прочитавши контрв'ю письменника Віктора Терена, захотілося і мені виставити йому кілька контраргументів. І теж — як учаснику майбутнього референдуму, і як виборцю.

Говоритиму по пунктах, на які він відповідає народному депутатові М. Шульзі. Віктору Терену не сподобалось, що «з Україною рахуються». І якщо він не може пригадати, коли з нею рахувалися, то нагадаю хоч кілька цифр і фактів з сьогоднішнього життя республіки. Нині 93 відсотки нафти, 73 відсотки природного газу, що використовуються у народному господарстві республіки, Україна одержує з інших регіонів країни. Хіба це не доказ того, що з нею рахуються? Якби не рахувалися, то вона цього не мала б. А про що свідчать роки війни та повоєнна відбудова зруйнованого господарства? Невже і тоді, як говорить автор, Україна змушена була «брати під козирок»? Тоді, коли за її визволення від гітлерівської чуми клали голови росіяни і білоруси, казахи і калмики? Тоді, коли на Україну йшли ешелони з російським лісом і узбецькою бавовною, з сибірськими верстатами і челябінськими тракторами?

Не можу сказати, скільки за розпорядженням Ради Міністрів СРСР з чорнобильського рахунку 904 забрали і передали тих мільйонів карбованців, але добре пам'ятаю, скільки ешелонів йшло з Росії та Середньої Азії з цементом та іншими матеріалами, коли сталася катастрофа у Чорнобилі. І поруч з нашими українськими шахтарями там працювали гірники Кузбасу, будівельники Вірменії, метробудівці Москви. Горе Чорнобиля стало горем усієї нашої країни.

Далі В. Терен іронізує відносно того, що нам нічого боятись виходу з СРСР, наводячи такі, здавалося б, ефектні слова пісні: «Смелого пуля боится, смелого штык не берет». Та хотілося б запитати автора: чи задумався він над тим, що станеться після того, як Україна та інші союзні республіки почнуть ділити ядерні арсенали? Гадаю, це питання не слід скидати з терезів при волевиявленні, бути чи не бути Союзу РСР. Та й з недавньої історії ми пам'ятаємо, скільки було охочих загарбати Україну уже в цьому сторіччі. Не дай Бог залишитись наодинці.

На закінчення хотілося б сказати таке. Дуже часто в пресі зустрічаються статті, у яких надто довільно, без належної аргументації звинувачується Союз РСР. А деякі газети в погоні за тим, щоб якось у цьому відзначитись, припускаються таких перехльостів, що диву даєшся: невже це наш журналіст так може писати. Виявляється, може. І не тільки журналіст, але й письменник. Кожному з нас, українців, хочеться бачити свою республіку суверенною, незалежною. Та хіба вона не може бути такою в оновленому Союзі? Гадаю, може. Для цього потрібен час, потрібні зусилля всіх нас. І зусилля не в тому, щоб позмагатися, хто краще сплюжить нашу країну, а в тому, щоб звеличити її своєю працею. Ратувати ж сьогодні за те, що ми можемо відокремитись від Союзу РСР — рівнозначно самогубству. Треба зважати на реалії і всередині країни, і поза її межами. Тільки в оновленому, отому чесному, як підкреслив депутат М. Шульга, Союзі Україна може вийти з тієї кризи, в якій опинилася, і може стати незалежною, суверенною державою, гідним членом Європейської співдружності народів.

Василь ЛІНИВИЙ,
член Спілки журналістів СРСР.
Коростишів,
Житомирська область.

РЕФЕРЕНДУМ: ТОЧКА ЗОРУ

ПРОКЛАСТИ СВІЙ КУРС

Зараз такий час, що мовчки стояти осторонь подій непорядно. На жаль, комуністи нині не в кращому становищі, але я вважаю, що це на користь, адже партія очищується. За словом «демократія» — прекрасним словом — нині ховаються ті, хто в будь-який спосіб прагне здобути владу. Та історія все розставить по своїх місцях.

Багато хто чомусь забуває, що комуністи нині вже не ті, якими були за часів Сталіна і Брежнєва. Члени КПРС, я вважаю, тепер є найбільш організованою силою, і вони в змозі вирішити наші проблеми, якби не ставили їм «палки в колеса».

Наші народи тисячоліттями живуть поряд, разом долають горе, ділять один з одним радість... А нас закликають перетнути по живому всі з'єднуючі ниточки. Не треба забувати, що людський організм може нормально функціонувати лише тоді, коли на місці всі частини тіла й органи

Прошу «демократів» не забувати, що пропаганда проти Союзу може скінчитися громадянською війною. Не можна вирішувати долю народу, не запитавши сам народ. Нині правом і обов'язком кожного громадянина є висловлення своєї виваженої думки. Довго думати, гадаю, не доведеться, оскільки наш Союз буде далеко не таким, як раніше. Усі внутрішні проблеми суверенні республіки вирішуватимуть самостійно, а центральна влада буде зобов'язана забезпечувати оборону держави, вирішувати екологічні проблеми, сприяти науковому прогресу, космічним пошукам і розв'язанню інших проблем, які не під силу одній республіці. Особисто мені зовсім не байдуже, чи будемо ми й далі жити разом із грузинами, молдаванами, прибалтами. Боляче навіть думати, що ми вже не зможемо поїхати до цих республік як добрі друзі і гості, а будемо відвідувати їх як інші закордонні держави. Це ж абсурд, і, очевидно, ніхто цього не прагне. Лише разом, дорогі мої співвітчизники, ми подолаємо всі наші біди і, незважаючи ні на що, будемо громадянами величної і процвітаючої держави.

Висловлюючи ці думки, я нікому не хочу нав'язувати свою точку зору, але за те, що вони пройшли крізь моє серце і душу, я ручаюсь.

Моя мати росіянка, батько українець. Сама я безпартійна. У нашій сім'ї багато комуністів, і я бачила їхнє життя. У них теж бувають і горе, і радість. Скажу одне — усі вони чесні і порядні люди, працюють, як усі ми, служать Батьківщині і не ховаються за спідниці своїх матусь, як деякі хлопці зараз. І тому я не можу змиритися з тим, що різноманітні угруповання судять КПРС, на всі боки очорнюють її. Так, помилки були, але сама партія перша про них заговорила і робить усе можливе, аби позбутися їх. Треба лише чітко прокласти свій курс і більше ніколи не відокремлюватись від свого народу. Я вірю, що комуністи знайдуть у собі сили і виведуть нашу країну з кризи.

В. МІРОШНИЧЕНКО.
Кривий Ріг.

Фото Олексія ВАЩЕНКА.

Резонанс (№ 16 за 24 січня 1991 року)

«ЯКЩО СОЮЗ, ТО ЯКИЙ»

Дуже непросто дати однозначну відповідь на запитання: що саме чекає на нас після 17 березня?

Послаблення директивно-централізуючої влади призвело до того, що піраміда державного устрою, втративши стрижневу опору, почала розпадатися. Врятувати суспільство від краху, а розпад системи це і є крах, що має складні й тяжкі для народу наслідки, вимагають від керівництва обдуманих, виважених вчинків.

Вирішено підтвердити референдумом бажання зберегти Союз як федерацію. Тож і з'являється формулювання: «Считаете ли вы необходимым сохранение Союза Советских Социалистических Республик как обновленной федерации равноправных суверенных республик, в которых в полной мере гарантированы права и свободы человека любой национальности?»

Якраз у дні опублікування питання референдуму тривала робота всесоюзного з'їзду соціологів. Рішенням з'їзду було сформовано робочу групу фахівців для підготовки звернення до Верховної Ради СРСР з приводу професіональної, з точки зору соціологів, некомпетентності питання референдуму. Після з'їзду я уважно слідкував за засіданнями Верховної Ради, однак реакції на зауваження соціологів не побачив.

Про те, якого ж Союзу хочуть громадяни України, написано вже багато. 1720 листів, надійшли і в газету «Голос України», на публікацію професора А. Василенка «Якщо Союз, то який», і проект Концепції Співдружності суверенних держав. Читачі визначили свою позицію з двох питань: Ви за оновлений Союз як федеративну державу чи за створення Співдружності як Союзу суверенних держав? Багато які листи були колективними, отже участь в акції газети взяло набагато більше людей, аніж надіслано листів. Ми вдячні всім читачам, котрі відгукнулися на публікацію.

Хочу відзначити, що лише 35 читачів, тобто 2 проценти, висловили у своїх листах підтримку ідеї оновленого Союзу як федерації. Близько 3 процентів респондентів твердо дотримуються ідеї повного суверенітету України. Решта читачів, а їх переважна більшість, зрозуміло, висловилася за Співдружність як Союз суверенних держав. Деякі з них, це приблизно 40 чоловік, розмірковують так: ми за повний суверенітет України, але, розуміючи, що це неможливо, голосуємо за Союз суверенних держав. Характерним є лист бригади зміни «Г» фабрики «Байданівська» міста Олександрія Кіровоградської області. У своєму листі члени бригади пишуть: «Ми, як усі українці, хочемо бачити нашу милу Україну вільною і незалежною в єдиній європейській сім'ї. І вже як що не можна обминути Союзний договір, то хай це буде другий варіант — створення Співдружності».

«Голос України», як і будь-яка інша газета, має свого читача. Тому, незважаючи на те, що географія отриманих листів представлена дуже широко — листи надійшли буквально з кожної області України, було б некоректно переносити отримані результати на всіх жителів України. Це підтверджується результатами опитування, що його провела група соціологічних досліджень Верховної Ради УРСР («Голос України» № 37 від 22 лютого 1991 року) — «половина вважає за необхідне створювати Союз шляхом укладання договору республік між собою...», 23,9 процента думають, що республіки повинні підписати договір з Центром, делегуючи йому певні повноваження». Як бачимо, ці результати дещо відрізняються від одержаних нами. Значення цих даних змістилось у бік прихильників формулювання, запропонованого Центром. Цього слід було чекати.

І щоб не нагнітати обстановки, Верховна Рада республіки прийняла, на мій погляд, соломонове рішення — поряд з бюлетенем референдуму запропонувати жителям республіки свій республіканський бюлетень. Його формулювання: «Чи згодні ви з тим, що Україна має бути у складі Союзу Радянських суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України?», здається вдалою. Чому?

Пропонуючи таке формулювання, Верховна Рада України перевіряє правильність обраного шляху. Декларація про державний суверенітет України була прийнята депутатами від імені народу. Тепер, якщо вона буде схвалена самим народом України, це буде своєрідний карт-бланш Верховній Раді України, це стане показником того, що цей важливий крок зроблено у правильному напрямі. Шкода, що дехто з лідерів, судячи з опублікованого списку поіменного голосування, цього не зрозумів.

Напередодні референдуму навіть у Верховній Раді СРСР лунають голоси щодо зміни формулювання питання референдуму на користь Союзу рівноправних суверенних держав. Можливо, що до моменту виходу цього матеріалу це станеться, що означатиме: здоровий глузд політичного центру має шанс на розвиток.

Ігор БУРОВ,
кандидат філософських наук, науковий співробітник Інституту соціології АН УРСР.

РОЗМІРКОВУЄ ЧИТАЧ

...Необхідно, щоб кожний громадянин нашої республіки був упевнений, за що він буде вільно висловлюватись: «ЗА» чи «ПРОТИ» оновленого Союзу. Населення України повинно добре знати про страшні наслідки, які можуть бути після розподілу території нашої Батьківщини на окремі князівства та інші дрібні володіння, про долю наших предків.

М. КОРЖ.
Ровноє,
Кіровоградська область

■

...Як і переважна більшість українців, я з радістю повірив у новообраний парламент нашої республіки, у щире бажання депутатів захищати вимріяний століттями суверенітет України. Але нині, коли має вирішуватись доля нашої республіки, мене дуже турбує те, що не всі депутати роз'яснюють суть запитань своєму народові, своїм виборцям. Носитися зараз із усякими партійними та ідеологічними амбіціями — не що інше, як неминуча катастрофа. Ми повинні відстояти державну незалежність України.

О. БАТИР,
ветеран війни і праці.
Черкаси

■

...Тільки реальний суверенітет республік-держав, які увійдуть до **зовсім** оновленого Союзу, зможе вивести Україну і Союз у цілому з економічної і політичної кризи. Вважаю, що і опозиція, і парламентська більшість Верховної Ради України повинні консолідуватись у цьому питанні.

Д. ГЛИНКА.
Ніжин,
Чернігівська область.

■

...Скоро настане час всесоюзного референдуму, котрий Президент Горбачов призначив на 17 березня. Поставлене питання: «Чи вважаєте ви необхідним збереження Союзу Радянських Соціалістичних Республік як оновленої федерації рівноправних суверенних республік, у якій повною мірою гарантуватимуться права і свободи людей будь-якої національності?».

Спершу треба узгодити — чим буде Союз керувати, тобто його права і обов'язки. Тож поки ми не будемо знати досконально, яким саме буде оновлений Союз, проводити референдум немає сенсу. Як на мене, то перш за все треба мати нову Конституцію України, в якій була б обумовлена перевага республіканських законів над союзними. Взагалі, я вважаю, що свою конституцію повинні мати тільки республіки, а Союз щоб мав лише секретаріат на чолі з Генеральним секретарем.

В. ТОДОРОВ.
Джанкой.

■

...Незабаром буде проводитись референдум щодо нового Союзу, яким йому бути. Прочитав концепцію договору про співдружність держав і порівняв його з президентським проектом... Дуже хотілося б, щоб цей проект концепції договору прочитала вся Україна, адже більшість населення нашої республіки не знає, як ставитись до референдуму, яку позицію зайняти.

А. КОВАЛЬ.
П'ятихатки,
Дніпропетровська область.

■

...Я мешкаю серед простого люду — робітників, селян, бачу їх настрій і ставлення до референдуму. Більшість із них навіть чітко не уявляють, що таке референдум, не бачить різниці між оновленим Союзом і Співдружністю суверенних держав.

І. БОНДАРЕНКО.
Новомосковськ,
Дніпропетровська область.

■

...Я не хотів іти голосувати 17 березня за Союз, а тепер обов'язково піду, і голосуватиму «ЗА», бо бачу, що це єдине наше спасіння, останній рятівний круг — єдиний і неподільний Союз, бо без нього ми пропадемо, як руді миші. Як тільки врятуємо Союз, одразу настане краще життя.

Ф. ІЛАШІВ.
Київ

СПІВРОБІТНИЦТВУ — МІЦНІТИ

(Закінчення. Початок на 2-й стор.).

вірну дружбу і укласти з цією метою Договір про дружбу і братерство. Це — хороші слова, і я висловлю надію, що ми у новому часі підкріпимо цю лінію політикою розвитку співробітництва.

Зокрема, здійснюються заходи щодо розвитку торговельно-економічних відносин між Українською РСР і Турецькою Республікою відповідно до Протоколу, підписаного в Анкарі наприкінці 1989 року. Україна підтримує ідею, свого часу висловлену Т. Озалом щодо створення Чорноморської зони економічного співробітництва. Наша республіка має намір брати участь у її діяльності як рівноправний партнер. Ми вдячні панові Президенту Туреччини за його авторство документа щодо шляхів екологічного порятунку Чорного моря і воліли б його підписати. Ми вбачаємо плідні перспективи у ймовірному співробітництві у таких галузях економіки, як переробка сільськогосподарської сировини, реконструкція легкої промисловості нашої республіки за участю турецької сторони — як державних установ, так і приватного бізнесу. Сферою нашого співробітництва може стати туризм, зокрема міжнародний, тим більше, що тут уже є певні успіхи (в першу чергу, в Криму).

Широкі обрії відкриваються на гуманітарному терені. Це — обмін духовними цінностями, інформацією, співпраця як у рамках ЮНЕСКО, так і в більш широкому контексті.

Україна, підкреслив Голова Верховної Ради республіки, сьогодні готова вступати у безпосередні відносини, вона має добрі наміри, заінтересована у розвитку співробітництва. Ми сподіваємося на підтримку наших ініціатив у політичній, економічній, культурній галузях. У свою чергу, підтримаємо будь-які інші ініціативи, що грунтуються на засадах добросусідства і дружби.

Президент Турецької Республіки Т. Озал заявив: Ми обрали для візиту вашу республіку, виходячи з двох наріжних причин. По-перше, Туреччину та Україну зв'язують багатопланові історичні відносини, по-друге, ми є сусідами по Чорномор'ю, отже, можемо спільно вирішити багато проблем. Тому у складі нашої делегації є як представники державних установ, так і приватних фірм. Т. Озал висловився за надання республікам максимально ширеких повноважень, в економіці — за приватизацію деяких галузей, що, на його думку, значно збільшить можливості міжнародного співробітництва. Турецький гість навів також інші приклади можливого спільного докладення зусиль: промисловість будівельних матеріалів, комп'ютеризація виробництва, впровадження засобів економії електроенергії, а також сфера побутового обслуговування. На думку Т Озала, велике майбутнє має співпраця в галузі телекомунікацій, включаючи розвиток супутникового і кабельного телебачення, впровадження у життя суперсучасних телефонних мереж. Він передав Л. Кравчуку відповідну технічну документацію. Під час бесіди було вирішено глибоко проробити наявні у цьому плані можливості.

Президент Турецької Республіки детально зупинився на планах міжнародного розвитку Чорноморської зони, висловив впевненість у тому, що вклад України тут буде конструктивний і вагомий. Турецька сторона інформувала про намір відкрити найближчим часом генеральне консульство в Києві.

З української сторони у бесіді брали участь перший заступник Голови Верховної Ради Української РСР І. Плющ, керівник Секретаріату Верховної Ради УРСР М. Хоменко, заступник Голови Ради Міністрів УРСР В. Урчукін, голови комісій Верховної Ради УРСР Д. Павличко, В. Пилипчук, М. Шульга, міністри УРСР А. Зленко, Ю. Олененко, посол СРСР у Туреччині А. Чернишов, з турецької сторони — особи, які супроводять Президента Т. Озала в його поїздці.

Того ж дня відбулася зустріч керівників ряду міністерств і відомств нашої республіки з представниками турецьких ділових кіл, які супроводять Президента Туреччини Т. Озала. Під час зустрічі заступник Голови Ради Міністрів УРСР В. Урчукін висунув ряд пропозицій, спрямованих на розвиток економічного співробітництва між Україною і Туреччиною, висловився за створення Українсько-турецької асоціації, яка б займалася розбудовою зовнішньоекономічних і зовнішньоторговельних зв'язків. У свою чергу, міністр закордонних справ Туреччини А. Альптемочін сказав, що турецька сторона з великим інтересом сприйняла пропозиції представників ділових кіл України, вбачаючи в них основу для практичного співробітництва. Представники ділових кіл України і Туреччини внесли конкретні пропозиції, які пророблятимуться найближчим часом.

Під час перебування Президента Туреччини в Києві, було підписано ряд спільних документів. Л. Кравчук і Т. Озал скріпили своїми підписами Декларацію про принципи і цілі відносин між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Турецькою Республікою. Міністр культури УРСР Ю. Олененко і міністр культури ТР Н. Зейбек підписали угоду між двома республіками про культурне співробітництво. При підписанні цих документів був присутній Голова Ради Міністрів УРСР В. Фокін. Міністр закордонних справ УРСР А. Зленко і міністр закордонних справ ТР А. Альптемочін підписали Протокол про наміри, що стосуються співробітництва між урядами УРСР і Турецької Республіки в галузі телекомунікацій. Досягнуто також домовленості про обмін урядовими делегаціями і експертами у конкретних питаннях розвитку торговельно-економічного співробітництва.

Т. Озал і особи, які його супроводять, здійснили поїздку по місту, оглянули визначні місця столиці України. Вони відвідали Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник і державний архітектурно-історичний заповідник «Софійський музей».

Від імені Верховної Ради УРСР на честь президента Турецької Республіки в Маріїнському палаці було дано обід.

14 березня Т. Озал і особи, які його супроводять, відбули в Алма-Ату.

Юрій ПРОКОПЕНКО,
Володимир САВЦОВ,
спеціальні кореспонденти «Голосу України».

ВІЙСЬКОВА РАДА ПРЕЗИДЕНТА

Майже півмільйона солдат, тисячі танків і літаків були підпорядковані цим людям. Саме вони приймали найвідповідальніші рішення під час війни в Перcидській затоці. І, безсумнівно, від їхньої витримки та політичної розсудливості залежало, чи ця війна закінчиться після визволення Кувейту, чи продовжуватиметься, набираючи непередбачених масштабів. Сьогодні мова — про військову раду президента Буша. «Голос України» друкує повідомлення, що надійшло з Вашінгтона від інформаційного агентства Пренса Латіна.

Невдовзі після захоплення іракцями Кувейту в Білому домі створено своєрідний мозковий центр — так звану воєнну раду, яка керувала підготовкою і веденням бойових дій проти іракської армії. До ради, очоленої американським президентом, увійшли державний секретар Джеймс Бейкер, радник президента з питань національної безпеки Брент Скаукрофт, міністр оборони Річард Чейні, а також голова об'єднаного комітету начальників штабів Колін Пауелл. Час від часу до Білого дому на наради запрошувались директор ЦРУ Вільям Уебстер та керівник президентського апарату Джон Сунуну.

Крім Чейні, всі члени ради в минулому були військовими. Проте ні Бейкер — колишній морський піхотинець, ні Скаукрофт — випускник військової академії у Вест-Пойнті ніколи не воювали. Президент Буш брав участь у боях з японцями під час другої світової війни. А Пауелл, перший чорношкірий, якого призначено на одну з найвищих посад у Пентагоні, пройшов В'єтнам і був нагороджений бойовими орденами та медалями.

Безперечно, остаточне рішення про застосування військ проти Іраку прийняв Джордж Буш. Однак члени ради, одержуючи доповіді від армійського командування про готовність та боєздатність частин, допомогли визначити, як і коли розпочати наступ. До речі, вперше думка про воєнний варіант вирішення кризи виникла спільно в Буша і Скаукрофта на рибалці, через кілька днів після іракського вторгнення до Кувейту.

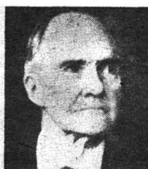
Політичні портрети

Джордж БУШ

Джеймс БЕЙКЕР

Брент СКАУКРОФТ

Річард ЧЕЙНІ

Колін ПАУЕЛЛ

Вільям УЕБСТЕР

Джон СУНУНУ

41-й президент Сполучених Штатів Джордж Буш, якому нині 66 років, був членом палати представників, директором ЦРУ, очолював представництво інтересів США в Китаї, а з 1981 по 1989 рік займав пост віце-президента в адміністрації Рейгана.

60-літній Джеймс Бейкер, особистий друг президента вже протягом трьох десятиріч, є головним провідником американської зовнішньої політики. Ті, хто добре його знають, називають держсекретаря холоднокровною й наполегливою людиною, яка добре вміє вести переговори й досягати поставленої мети. Стверджують, що якраз точка зору Бейкера мала визначальний вплив на рішення президента застосувати військову силу для визволення Кувейту.

Відставний генерал військово-повітряних сил 65-літній Брент Скаукрофт під час конфлікту координував політичні акції з підготовкою до війни. В минулому він був військовим радником кількох президентів, належав до найвищого армійського командування США.

Річард Чейні, якому 49 років, — наймолодший член президентської воєнної ради. Мабуть тому, що він ніколи не мав відношення до армії, Буш призначив його шефом Пентагону, бо планував структурну реорганізацію цього відомства й деяке скорочення військових витрат. Втім, багато аналітиків все ж зараховують Чейні до «яструбів» за його політичні погляди.

Колін Пауелл — це «зірка, що сходить на політичному небосхилі Вашінгтона». Цей 53-літній чорношкірий генерал, перед тим як стати головою об'єднаного комітету начальників штабів, був радником з питань національної безпеки в Рональда Рейгана. Після окупації Кувейту Іраком саме Пауелл порадив Бушу надіслати до Персидської затоки якомога більше військ, щоб завдати іракцям нищівної поразки й уникнути «другого В'єтнаму».

Джона Сунуну характеризують як «жорсткого політика». Він офіційно не входить до найближчого оточення Буша, однак протягом конфлікту Сунуну відповідав за здійснення всієї внутрішньої політики президента. Тим часом Вільям Уебстер разом з агентами та аналітичним апаратом ЦРУ допомагав Джорджу Бушу передбачати поведінку та можливі кроки Саддама Хусейна.

Найбільшою несподіванкою стало невключення до воєнної ради віце-президента Дена Куейла, можливо, через те, що він ще є початківцем у великій політиці. Проте більшість оглядачів вбачають причину цього в гучному скандалі, пов'язаному з іменем віце-президента. Куейла звинувачують в тому, що в часи в'єтнамської війни він ухилявся від військової служби.

Інформ-шоу

КОЛИ ДЖИНСИ НЕБЕЗПЕЧНІ

...Дівчата тільки-но встигли вийти після закінчення занять у Пенджабському університеті, як за порогом рідної «альма матер» на них напала група сільських бойовиків і жорстоко побила тільки за те, що вони були... одягнуті по-європейському — в джинси і футболки, у светри і модні сукні. Потім їх примусили під дулом автомата вибачатися і погрожували вбити, якщо вони ще хоч раз наважаться надягти європейське вбрання.

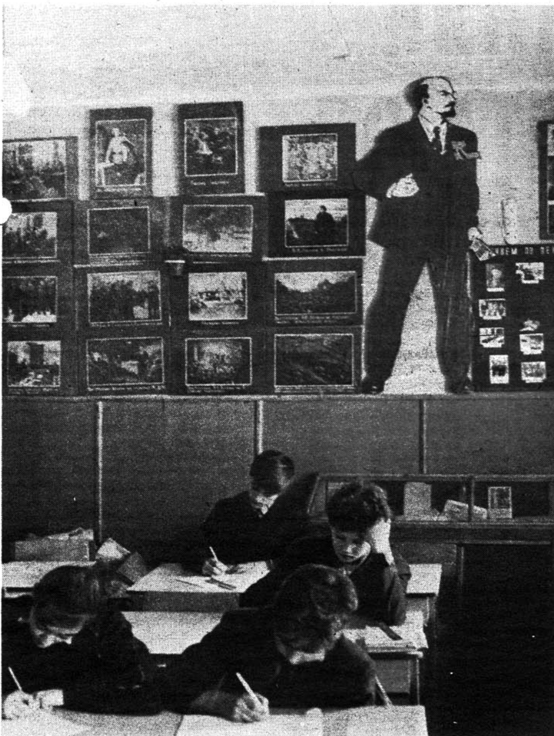
У грудні минулого року «Комітет сікхської общини», до якого входять найбільш войовничі угруповання, що виступають за відокремлення штату від Індії, видав наказ: усі представниці прекрасної статі зобов'язані носити тільки пенджабське національне вбрання.

Парадокс ситуації в тому, що столицю Пенджабу місто Чандігарх називають пенджабським Парижем. Тут багато екстравагантних магазинів, у яких можна замовити або придбати наймодніші речі.

Газета «Хіндустан таймс» наводить слова однієї жінки, не називаючи її імені, яка заявила: «Те, що відбувається у нас, можна було спостерігати у Пакистані та Ірані».

А ПРОЛЕТАРКА НЕХАЙ ПРОЛІТАЄ?

(Закінчення. Початок на 1-й стор.).

Подивимось також, як живеться підростаючому поколінню Пролетарки. Воно вчиться і ще раз вчиться, як йому й заповідано, щоправда, більшість шкіл району потребує негайного капітального ремонту, а будматеріалів катма. Діти шахтарів, вибачайте за каламбур, здобувають освіту в неосвітлених приміщеннях, побудованих ще військовополоненими німцями. Про це вам може розповісти хоча б і директор 8-річки № 127 Г. Борзяк. Послухали, переконалися? Рушаймо далі.

А чого це ви за поперека хапаєтесь? Ревматизм? Тоді мерщій до лікарні. Ось і те, що треба — неврологічне відділення. Заходьте, не соромтесь. Тут нещодавно побував Голова Верховної Ради України Л. Кравчук — власті місцеві якось не посоромилися показати йому цю напівтемну споруду на 60 ліжок, де протікає дах і зіпсоване опалення. Чи сподівалися, що після тих відвідин усе само собою обновиться, і робити нічого не треба буде? А тим часом Пролетарка з її 135-тисячним населенням забезпечена медобслуговуванням лиш на 37 відсотків.

Що ж, ходімо далі. А дорогою, як Бог дасть, десь перекусимо. Отут, за цвинтарем, має бути крамничка. Так і є! Та не плямкайте ви ласо: у вітрині лиш варена ковбаса за 2.20. Але зветься — «шахтарська». Беріть у дорогу, на «тормозки», як кажуть. «І не гидуйте, — додає продавець Н. Крамаренко, — бо скоро й цієї не стане...»

Сутеніє, час і до міста, а шлях туди неблизький, майже годину їхати, ви трясетесь у трамваї й пригадуєте сказане вам на прощання головою Пролетарської райради М. Самокишем: «Люди розчарувались, озлобились. Та сподівання на краще ще жевріє. І пов'язане це, передусім, з надією на повний суверенітет України».

Юрій ДОНКО.

Донецьк.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

Репліка

ЗЕРНО ВІД «ПІОНЕРА»

за золото купує СРСР в американської фірми. Дорого, але ж воно того варте — майже в ста країнах світу з нього виростають гарні хліби. Напевно, виростали б і у нас. Якби не було війни, законів, відомств зрештою, тотального відчуження людини від плодів своєї праці.

Цього разу фірма «Піонер» зробила «зерновий залп» по Україні. Чернігівщині перепало аж 500 тонн. Нелегка випала цим тоннам доля. З вагонів кинули в самоскиди, а потім «самоскидним» методом вдарили об землю. І тепер каліброване, розфасоване зерно нагадує нікудишній склад з міндобривами в якомусь «Шляху до комунізму». І, як завжди, винних немає. Але «стрілочника» знайдуть, уже шукають. Претендент № 1 — Віктор Коваленко, завідуючий ніжинським приймальним пунктом (на фото).

Важко з таким «золотим» зерном іти до достатку й суверенітету...

Валерій ІНЮТІН.

Фото автора.

Чернігівська область.

Аграрні діалоги

ЩО ПРИВІЗ ЗЕМЛЯК З КИТАЮ?

На запитання редактора відділу соціально-економічних проблем журналу «Сільські обрії» Віктора ПРИСЯЖНЮКА відповідає начальник управління землевпорядкування і землеустрою Держагропрому УРСР Віктор Михайлович МОСКАЛЕНКО після поїздки до Китаю.

— Їхня реформа — не разова акція, а надзвичайно складний і тривалий процес, який поділяється на кілька періодів. Третій, основний, який триває й понині, розпочався в 1978 році, після третього Пленуму ЦК і XI з'їзду КПК. Суть перемін — ліквідація комун і розподіл земель між селянами для ведення ними сільського господарства на основі сімейного підряду. При цьому селяни одержали право самостійного регулювання вихідних умов господарської діяльності, вільного розподілу використання продуктів своєї праці та доходів. На рівень останніх, до речі, вплинуло підвищення цін на сільськогосподарську продукцію. У комплексі ж усе це стимулювало зростання активності селянства, а, звідси, й гарантувало нарощування виробництва продукції та насичення нею ринку.

— А хто поділив між селянами землю?

— Займалися цим державні органи, вчені. Але не останню роль (якщо не основну) відіграли сільські комітети, які відтоді розпоряджаються землями в межах своїх територій. Між іншим, за даними вчених КНР в окремих місцевостях у 1978 році на сільську сім'ю припадало десь по 0,56 гектара землі. Це дуже мало. Але вражає те, що під час розподілу враховували якість земель. Внаслідок цього селянин одержував наділи на 8—10 різних масивах.

— Жертвували економічною доцільністю задля додержання принципу зрівняльної справедливості?

— Це з якого боку подивитися... Скажімо, якщо в 1978 році виробили 304,8 мільйона тонн зерна, то в 1984-му — 407,3. У 1989 році одержали 407,5 мільйона тонн...

— Усім Союзом у найсприятливіший за погодними умовами рік, ми нашкребли в три з лишком раза менше. Як кажуть у таких випадках: «Нам би ваші проблеми!». Але все-таки: чому в Китаї загальмувалося виробництво продукції?

— Бо дрібні ділянки — по 5—6 соток. А це означає відсутність будь-якої механізації. Крім того, коли давали людям землю, то не обумовили, на який період. І хоч земля державна й виділена селянам лише у володіння, кожен, мабуть, вважає її своєю. Тому, навіть коли хто їде до міста, земельну ділянку залишає за собою. Внаслідок цього-тисячі гектарів земель не обробляються, переходять у перелоги. І це... у малоземельному Китаї.

— Наші керівники, «обпікшись» на такому, певно, згодом усе переграли б і в черговий раз обдурили б селян... Вікторе Михайловичу, а чи не повториться цей китайський варіант на Україні? Дадуть селянам землю у пожиттєве успадковане володіння, а потім — шукай вітру в полі. І, зважте, в наших «фермерів» діляночки будуть, як мінімум, у тридцять разів більшими, ніж у китайських. Хто бур'яни коситиме?

— У КНР нині діє закон про збереження орної землі. Причому, досить жорсткий. Водночас величезну увагу вони приділяють використанню всіх земель (а не тільки сільськогосподарських). І планують це використання в усіх сферах народного господарства по всій території країни.

— Ви хочете сказати, що відтепер центр ваги земельної реформи китайці переносять із села в місто?

— Об'єктами реформи в них уже тривалий час є землі всіх категорій, у тому числі міст і передміських зон, де, в основному, розміщуються промислові підприємства та нові житлові масиви. До речі, коли їхня делегація була на Україні, ми спочатку навіть не могли збагнути, чому вони так активно цікавляться передусім цими проблемами. На жаль, за землі міст у нас фактично ніхто не відповідає.

— У китайців було те саме?

— Так. Адже, якщо багато населення, то й багато міст, новобудов. Тому відводи, а, по суті, втрати земель, насамперед сільськогосподарського призначення, в десятки разів перевищували площі освоєних. І тоді 1985 року при Раді народних представників Шанхаю створили управління по землі... Між іншим, до 1982 року сільськогосподарськими землями в них відало спеціальне бюро, що входило до складу Міністерства сільського господарства КНР. У 1982 році реорганізували його в управління. Але воно також залишалось структурною одиницею цього міністерства й займалося тільки землями сільськогосподарського призначення. Власне, тим, чим і ми тепер, будучи підрозділом Держагропрому УРСР. А в них уже шостий рік функціонує повноцінна земельна служба, що відає всіма земельними справами. Підпорядкували її Державній Раді КНР.

— І багато народу задіяли?

— На рівні КНР — 220 чоловік. У містах всекитайського підпорядкування: Пекіні, Шанхаї та Тяньцзині — по 100 — 130. У провінційних центрах (це на зразок наших обласних) — 130 — 150 чоловік, у районах міст і повітових центрах (інакше кажучи, в сільських районах) — 40—50 і на рівні волості (села) — по 3—4 спеціалісти. І всім вистачає роботи.

Тож китайці вважають, що нарешті навели якийсь порядок на землі. І ми неодноразово в цьому переконувалися. Досить сказати, що земель у сільськогосподарський обіг вони тепер вводять значно більше, ніж вилучають з нього. Хоча весь Китай — це новобудови. Майже біля кожного містечка, селища, чи, бодай, найменшого населеного пункту, де ми проїжджали, щось будували: чи то підприємство переробної промисловості, чи легкої, чи якоїсь іншої... І все це втискується в рамки жорсткого ліміту відведених земель...

А ми на Україні досі не регулюємо потреб на земельні площі для різних народногосподарських цілей. Свого часу О. Ткаченко, ще будучи головою Держагропрому УРСР, запропонував встановити ліміт на витрати земель у народному господарстві й довести його до кожної області. Але питання не вирішили.

— Отже, китайські законодавці мудріші за наших...

— Треба сказати, що в них вимальовується струнка система в цих питаннях. Ми, наприклад, сперечаємося: продавати землю чи ні. А вони кажуть: як же це ви, родоначальники соціалізму, будете землю продавати?

Землю там не продають, а право користування землею — продають. Для наперед обумовлених цілей і на чітко визначений договором строк. Скажімо, для промисловості — на 30—40 років.

— І знаходяться покупці?

— Ми відвідали три вільні економічні зони Китаю з чотирнадцяти (хоч право користування землею продають, звичайно, не тільки там). І переконалися: залежно від місця знаходження земель плата буває різною, аж до 2000 доларів за квадратний метр.

— У селян землі також «відвойовують»?

— Розвиток міст — закономірність. Ні вони, ні ми її не уникнемо. Але в Китаї вже нема беззаконня щодо сільських жителів передмістя. У них затверджують, наприклад, генеральний план розвитку міста на перспективу й відразу через посередництво цього земельного управління укладають із селянами угоди. Один, скажімо, й надалі хоче працювати в сільському господарстві. Шукають такому відповідну земельну ділянку, будують житло, господарські приміщення тощо. Другий каже, що працюватиме в торгівлі, третій — у промисловості. Причому, він навіть наперед уже знає свою посаду на підприємстві. Тобто, питання, земельні, квартирні, працевлаштування та інші вирішують заздалегідь. І кожен свою подальшу долю вибирає сам. Тому нема ні скарг, ні претензій.

— А селянин може продати землю?

— Ні. Земля — державна. Але, якщо фірма купила право користування цією землею, то може його і перепродати. Навіть за значно вищу ціну. Але тільки тоді, коли освоїть ділянку для цілей, задля яких придбала. При цьому, три відсотки виручених суми обов'язково надходять у бюджет. Однак вартість земель визначається не родючістю грунту. Більшою мірою вона залежить від місця знаходження ділянки та її благоустрою. Тобто, йдеться про те, щоб і від аеропорту було близько, і від метро, щоб водні джерела знаходились вище рівня очисних споруд тощо. До речі, саме на таких територіях і створюють вільні економічні зони.

— Вікторе Михайловичу, наприкінці другої сесії Верховної Ради УРСР один з депутатів, по-моєму, з Херсона, сказав, маючи на увазі земельну реформу, приблизно таке. Мовляв, є Москаленко із своєю службою, він усе вирішить...

— Еге ж... Україна, звичайно, не Китай. Але там 220 спеціалістів, у нас — 10. Було — 25. Скоротили. У них на рівні провінції — 130 — 150 осіб, у нас на рівні області — 3—4. У них по стільки в кожному селі, а в нас унизу жодного. Хто ж вирішить?..

— А що, насамперед, ми могли б узяти із китайського досвіду для України?

— Якщо вже узаконюємо плату за землю, то щонайперше треба зайнятися землями міст, промислових зон та іншими, не задіяними в сільському господарстві.

Друге — запровадити купівлю-продаж права користування землею. **Третє.** Не зважаючи на неповагу до командно - адміністративної системи, необхідно планувати використання землі в народному господарстві республіки.

Четверте. Для нас може стати знахідкою їхній досвід створення вільних економічних зон.

П'яте. Багато корисного ми можемо почерпнути в них і з сфери орендних відносин. Та й відмахуватися від іншого не варто. Але, передусім, треба вирішити, хто ж це робитиме.

ЧИ СКОРО ВИРІШИТЬСЯ ТРАНСПОРТНА ПРОБЛЕМА В КИЄВІ?

НА ПЕРЕХРЕСТІ ШЛЯХІВ

З давніх давен тягнулися до Києва з усіх кінців вози, проторюючи перші шляхи, які стали основою сьогоднішньої транспортної системи. Казали: язик до Києва доведе.

Минув час — і береги Дніпра з'єднав перший міст. Без будь-яких ускладнень — і на другому березі. І знову місце вибрали, керуючись здоровим глуздом: де зручніше, поближче до середини міста й де ріка вужча. Можливості свої оцінили об'єктивно, без емоцій. Оскільки свого досвіду мостобудування не було, справу доручили англійському фахівцеві. Він привіз будівельні матеріали (до дрібниць) аж із Англії. Недешево обійшлося, зате кияни одержали ланцюговий міст-красень. Було це майже два століття тому.

Більше ста років функціонує залізниця. Тоді її траса, на якій збудували вокзал (Київ-Пасажирський і міст через Дніпро (Видубецький) проходила за околицями міста. Можливо, хтось і заперечував: це подовжувало шлях для пасажирів і доставки вантажу (до Подолу далекувато). Але більшості здоровий глузд підказав, що залізниця — справа складна, небезпечна. Та й кіптявить, шумить, трясе.

За останні десятиріччя Київ розрісся більше, ніж за всю свою півторатисячолітню історію. Всередині міста опинилися залізниці, автомобільні дороги, не зовсім екологічно чисті підприємства. Високі схили Дніпра заковувалися в бетон і граніт. Сам Дніпро повернути вгору не вдалося, зате добре сповільнити течію змогли.

Ми, ще живі покоління киян, вже не можемо скористатися всім тим, чим обдарувала наш край природа, що заповіли нам предки.

Чисте повітря, тишу і спокій майже цілком проковтнула загальна проблема — транспортна. Місто захлинається в нескінченному потоці автомашин. Гул двигунів, гуркіт коліс, суцільні смуги вихлопних газів цілодобово супроводжують наше безрадісне буття і вдома, й на роботі. Все менше бажаючих прогулятись поки що зеленими бульварами, Хрещатиком, Першотравневим парком, повз які стрімко мчать автомашини. На жаль, майже немає в Києві тихих пішохідних вулиць, за винятком хіба що крутого Андріївського узвозу, де можна було б, не поспішаючи, не оглядаючись, не шукаючи пішохідних переходів, перейти на протилежний бік, посидіти на лаві, спокійно поговорити. А скільки чудових місць створено для цього природою й руками наших попередників!

Як же могло статися, що у відсталому суспільстві, де забезпеченість автомашинами в десяток разів менша, ніж у розвинутих країнах, загострилася транспортно-екологічна проблема, в той час, коли «там» з нею успішно і своєчасно справляються.

Одна з причин — низька ефективність наших двигунів, які з'їдають палива й забруднюють повітря в кілька разів більше, ніж зарубіжні.

Друга — криється в побудові транспортної схеми міста, системний аналіз розвитку якої вказує як на наявність принципових помилок, так і на якомога коротші шляхи їх усунення.

З появою першого моста через Дніпро потік транспортних засобів у Київ постійно збільшувався. Адже на сотні кілометрів вгору і вниз мостів не було. А без них непросто переправитись. Але майже на ті ж сотні кілометрів від Гомеля до Канева й Черкас немає їх і по сьогодні. І тими ж, ще возами наїзаними, але вже значно розширеними і заасфальтованими трасами щодоби прямують у Київ не десятки, не сотні, а тисячі й тисячі потужних фургонів, ревучих «Ікарусів», самоскидів, причепів і напівпричепів, малой мікролітражних легкових машин. На відміну від стародавніх возів, які їхали в Київ, щоб продати, купити й повернутися додому, сьогодні значно менша частина транспорту міняє в Києві напрямок на протилежний. Решті транспортного потоку із західних областей в східні, з південних у північні, а також у Білорусію, Прибалтику, Молдову, Ленінград, Москву та інші регіони Росії Київ потрібний тільки для того, щоб перетнути Дніпро. Адже всі чотири автодорожніх мости розташовані в межах міста, у тому числі й новий — Південний. От і змушені водії з різних кінців пробиватися до них міськими вулицями, спричиняючи затори, безперервний гул і димові завіси. Навіть при бажанні об'їхати Київ неможливо. Довгий час місто існує як проїзний двір на перехресті багатьох автомагістралей.

Через нагромадження автомобілів офіційна середня швидкість руху містом не перевищує 25 кілометрів на годину, внаслідок чого внутрішній міський транспорт значно довше везе нас чи вантаж до місця призначення. Для великої кількості транзитних транспортних засобів — теж перешкода. На її подолання втрачають іноді не одну годину.

На розв'язування транспортних завдань щороку виділяються немалі кошти. Вони витрачаються здебільшого для «латання дірок» в окремих частинах міста: будівництво розв'язок на перехрестях, реконструкцію й розширення проїзних частин вулиць тощо. Таким чином, гострота питань поступово переноситься з одних вузьких місць на інші. Але ж кількість машин від того не зменшується, і екологічний стан не поліпшується. Навіть новий — Південний міст — лише частково й тимчасово полегшить ситуацію. Бо через кілька років, він, як і Московський міст, обросте житловими масивами.

Ще скрутніше становище на залізниці. Майже дві сотні повновантажних потягів цілодобово відстукують колесами через центральні й житлові райони. Вантажі везуть найрізноманітніші, серед них немало небезпечних: нафтопродукти, кислоти, отруйні сполуки, вибухівка і навіть радіоактивні речовини. Прикро, але збудоване не так давно, в шістдесяті роки, вантажне північне півкільце зі станцією «Київ-Петрівка» і другим мостовим переходом через Дніпро всією протяжністю розташоване серед житлових кварталів. Весь потік проходить через вузьке гирло станції «Дарниця» під шляхопроводом на Харківське шосе. А до чи після того — через сортувальну гірку.

Яка надійність такої схеми побудови одного з найважливіших залізничних вузлів республіки? Чи далеко тут до біди — як в Арзамасі, Свердловську, під Бєлгородом та в багатьох інших містах страшних катастроф?

На жаль, Київський залізничний вузол сьогодні єдиний шлях перетину Дніпра від Гомеля до Черкас, тобто майже на півтисячі кілометрів. Була, правда, ще одна залізнична лінія — Овруч — Чернігів. Вона відводила від столиці України все небажане. По ній можна було переправити через Дніпро будь-який небезпечний або незвичний вантаж. Збудували її на самому початку нашого століття, коли далекоглядні фахівці добре знали, що й навіщо вони роблять.

Чорнобильська трагедія, якщо не назавжди, то надовго викреслила лінію Овруч — Чернігів зі схеми діючих. Київ залишився без будь-якої підстраховки, як на пороховій бочці.

Загострення транспортних проблем і екологічної ситуації в місті викликано, головним чином, зовнішніми факторами. Протягом багатьох років розвивалася тільки внутрішня частина транспортної схеми. Будівництво зовнішнього кільця з відведенням транзитних потоків від міста відкладалось на далеку перспективу. Це принципова помилка й головна причина незадовільного екологічного стану.

Можна з певністю стверджувати, що будівництво транспортних обходів міста як автодорожнього, так і залізничного, — завдання першочергове, без розв'язання якого екологічне поліпшення неможливе. Штрихові лінії обходів уже з'явились на генеральних схемах стратегів-проектувальників. Головними спорудами на цьому шляху будуть ті самі мости через Дніпро, але розташовані на відстані доброго десятка кілометрів за межами міста. Чому б не розпочати їх спорудження вже в найближчі роки силами тресту «Мостобуд-1», спеціалісти якого здали вже Південний міст? Адже навіть у цьому випадку відкрити рух можна буде лише років через вісім — десять.

У цьому разі потребує перегляду в бік зменшення обсягів робіт програма розвитку внутрішньої частини транспортної схеми міста. Тепер вона повинна розраховуватися тільки на власний міський і приміський потоки. Необхідно перевірити проектні пропускні спроможності розв'язок, наприклад, на Московській і Ленінградській площах. Певною мірою розвантажаться мости через Дніпро. Можливо, не потрібно буде ще довгий час розширювати проїзні частини окремих вулиць.

Кінцевим результатом систематизації руху стане впорядкована з урахуванням усіх вимог схема пропуску по місту внутрішнього легкового й вантажного транспорту, інтенсивність якого повинна наростати від центру до околиць з виходом на зовнішнє кільце. Сам же архітектурний центр, насамперед Хрещатик, частину Печерська, Подолу та інші історичні місця необхідно повністю звільнити від транспорту і зробити пішохідними зонами. Це було б значним кроком до розв'язання екологічних проблем і найкращим подарунком для киян і гостей нашого міста.

Впевнений, що для цього знайшлися б кошти, хоч яким би скрутним не було економічне становище. Адже справа ця — спільна для міста й області, республіки й навіть Союзу. Усі тією чи іншою мірою зацікавлені в розв'язанні транспортної проблеми Києва. І обов'язково треба врахувати, що сьогодні, як і п'ять років, що минули з часу чорнобильської трагедії, столичними вулицями курсують автомобілі прямо із зони. А в кількох метрах — розташовані лікарні, їдальні, дитячі садки, школи.

Власне, не через фінансові ускладнення не ведеться будівництво транспортних обходів у Києві. Хіба можна просити кошти, коли відсутня проектна документація? Навіть тепер немає впевненості, що розвиток піде в цьому напрямі. Достатньо на будь-якому з бюрократичних поворотів звернути не туди, щоб ще довго крокувати переповненими закіптюженими київськими вулицями. А терплячі кияни чекають швидкого повернення чистого повітря, тиші і спокою.

Іван МАТУС,
інженер шляхів сполучення.

Фото Миколи БОЧКА.

Козацтво - збройн

Олена АПАНОВИЧ

Реєстрове козацьке військо

КОЗАКИ, ЗАПИСАНІ ДО РЕЄСТРУ, ЗОБОВ'ЯЗАНІ БУЛИ ПОСТІЙНО ВИКОНУВАТИ ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ, ЗАХИЩАЮЧИ ПІВДЕННІ КОРДОНИ УКРАЇНИ, ОРГАНІЗОВУЮЧИ СТОРОЖОВУ СЛУЖБУ НА ПОДНІПРОВ'Ї.

Поряд із Запорозьким Військом, що репрезентувало собою збройні сили України, польсько-шляхетським урядом було сформовано реєстрове козацьке військо. Серед литовських і польських феодалів ідея про взяття частини козаків на державну службу виникла на початку XVI ст. І вже тоді, крім військової мети, передбачалося «приборкання» козацтва. Однак спроби великого литовського князя і польського короля Сигізмунда I в 1523 і 1525 роках здійснити подібні проекти не мали реальних результатів через постійну відсутність грошей в коронному скарбі. В 1533 році королівський прикордонний староста Остафій Дашкович знову піднімав на сеймі питання про залучення козаків на державну службу. Він пропонував створити корпус піших козаків у дві тисячі чоловік, які б на чайках охороняли захист перевозів на Дніпрі, а також кількасотенний загін кінноти для виконання служби зв'язку і забезпечення постачання харчами й боєприпасами. На дніпровських островах Остафій Дашкевич радив побудувати укріплені замки. Отже, систему організації сторожових сил королівський староста певною мірою запозичував від самих козаків, які вже в той час провадили свою оборонну сторожову діяльність.

У 1541 році, після укладення угоди з кримським ханом про «вічний мир» великокнязівський литовський уряд наказав прикордонним старостам скласти загальний реєстр на козаків, щоб контролювати їхній відхід на «уходи» і промисли, а також мати змогу розшукати тих, хто вчинив напад на татар. Але урядовим старостам було не під силу взяти під контроль непостійне, численне, динамічне козацьке населення.

Після Люблінської унії 1569 року польські правлячі кола поновлюють плани створення реєстрового козацького війська. В 1572 році за наказом короля Сигізмунда-Августа коронний гетьман Язловецький взяв на державну службу 300 чоловік з числа найзаможніших козаків. Їм надавались певні пільги. Вони одержували платню грішми і сукном, за ними визнавалося право самоврядування, їх вилучали з юрисдикції королівських старост, вони мали свого суддю та «старшого». Першим таким «старшим» Язловецький призначив шляхтича Бадовського, покладаючи на нього функції не тільки військового командира реєстрового загону, а й керівника усього українського козацтва — «городового» й «низового» («запорозького»). Реєстровці повинні були приборкувати козацьку «сваволю», яка так грізно зростала, а також захищати кордони від татар. Але загін у 300 чоловік не міг контролювати масу козацтва на волості і в пониззі Дніпра, за порогами. Подальша доля цього загону невідома. Мабуть, він розпався.

Через шість років король Стефан Баторій знову повторив цей набір козаків на державну службу, збільшивши кількість загону до 500 чоловік. Паралельно з реєстром королем було видано ряд дуже суворих універсалів, спрямованих на «приборкання» козацтва. Реєстр впроваджувався Стефаном Баторієм під великим тиском кримського хана, який був занепокоєний і роздратований зростанням активності козацтва в захисті кордонів України, а в зв'язку з цим — походами на володіння Кримського ханства. Стефан Баторій, що зайняв польський престол завдяки підтримці султана, не міг ігнорувати домагань султанського васала — кримського хана. А той сподівався, що руками урядового козацького загону король примусить всю масу козацтва відмовитися від наступальної боротьби.

Стефан Баторій сам ненавидів козацтво і мріяв його взагалі все знищити. Через свого посла Мартина Броневського польський король заявив кримському ханові: «Ми маємо наміри не охороняти їх, а винищувати».

Таким чином, запроваджуючи реєстр, польський уряд здійснював свою політику «приборкання козацтва». Але реєстр не тільки не розв'язав, а й загострив козацьку проблему для Речі Посполитої. Хоча уряд прагнув залишити тільки мізерну частину українського козацтва, обмеживши її лише військовими рамками, однак він був змушений зберегти реєстровому війську елементи автономної, офіційно визнати військову й політичну своєрідність козацької організації. Ця організація не була даром Стефана Баторія усьому українському козацтву, як це стверджують досі деякі історики. Він запозичив у Запорозької Січі для реєстрового козацтва. Українське козацтво саме створило своєрідний політично-адміністративний, судовий, військовий устрій, який послужив моделлю в організації реєстру і який у його межах змушена була визнати Річ Посполита. Хоча уряд Речі Посполитої й прагнув ліквідувати суверенність українського козацтва, перевести його з категорії численної соціально-економічної верстви з державними тенденціями в суто військові, проте був змушений зберегти реєстровому війську елементи автономної, а також легалізувати й офіційно визнати козацьку військову й політичну організацію, яка склалася в результаті внутрішнього розвитку козацтва.

Комплектуючи реєстр, Стефан Баторій [illegible] орієнтувався на заможн[illegible] козацтва. Верхівці реєстрового козацтва — старшині — надавалися значні землеволодіння, що, безумовно, загострювало суперечності між заможним козацтвом і козацькою голотою. Козацьке реєстрове військо було підлеглим королеві через коронного гетьмана, який очолював польські окупаційні війська на Україні. Незалежність від місцевої польської адміністрації, підпорядкування своїй старшині, право розпоряджатися майном, звільнення від податків, поборів і повинностей — такі були основні права реєстровців. Жили реєстровці з сільського господарства, ремесла, промислів. Платня королівського уряду була додатковими життєвими ресурсами. Крім платні, Стефан Баторій видав привілей реєстровим козакам на володіння містечком Трехтемировим з монастирем і з землями — від Трехтемирова до міста Чигирина. Козаки влаштували там арсенал, зимові квартири, шпиталь для поранених, хворих і старих козаків. Козаки одержали право на судовий трибунал у Батурині. Військовими головними клейнодами були хоругва, бунчук і печатка з гербом. Виділено було козакам ще гармати, труби і литаври. В той час це означало визнання окремою автономною силою.

У реєстровому війську переважали козаки українського походження, але зустрічалися іноземці, зокрема, білоруси й вихідці з російських земель. Козацьке реєстрове військо в основному являло собою піхоту. Крім того, при полку були пушкарі, ремісники та візники. Спостерігалася тенденція однотипності одягу і зброї, встановлювалося військове більш-менш регулярне навчання, проводилася військова муштра. Платня реєстровим козакам виплачувалася дуже нерегулярно і розміри її не були постійними. Скарги на це були обов'язковим пунктом у списку вимог реєстровців королівському уряду.

Реєстрова старшина складалася відповідно до Запорозького Війська з обозних, суддів, писарів, осавулів, полковників і сотників. Ознаками влади полковника був пірнач, хоругва і значок (невелика хоругва, якою користувалися щодня). Обрані реєстровцями «старшой» і реєстрова старшина затверджувалися королем або призначалися ним із української шляхти, а в кінці 30-х років — лише з польської шляхти.

Козаки, записані до реєстру, зобов'язані були постійно виконувати військову службу, захищаючи південні кордони України, організовуючи сторожову службу на Подніпров'ї. Вважалося, що реєстровці будуть тримати постійну залогу за дніпровими порогами на Запорозькій Січі, а також розміщуватися й на «волості».

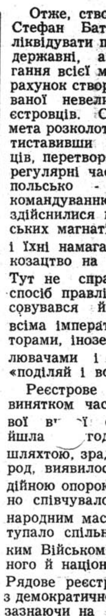
магнатів і пр
свої права й
підтримувало
них мас, а п
дальних коза
ких війн пере
повста

Польсько
уряд робив с
ти й контро
ний склад ре
жуючи його
рахунок ті
прагнучи ви
ру селян і п
ського населе
ці було вид
закон — сей
яка під загро
майна заборо
вступати д
Війська.

Чисельний
вого війська
разів. Полк
рія розпався
ня війни 157

Але набори
ще не раз.
брали шіст
1590-му —
ми постанова
зацько -
1593—1596
військо взага
но на невиз
нак уже 159
нове списува
його й не б
життя.

Деяке ув
нізацію піхо
ють козацьк
року. Полк
сотень, сотн
десяток кур
на чолі. Але
ні дані, на
[illegible]

Отже, ство
Стефан Бат
ліквідувати п
державні, а
гання всієї м
рахунок створ
ваної невели
єстровців. С
мета розколот
тиставивши
ців, перетвор
регулярні ча
польсько -
командуванн
здійснилися
ських магнат
і їхні намага
козацтво на
Тут не спра
спосіб правлі
совувався й
всіма імперат
торами, інозе
лювачами і
«поділяй і во
Реєстрове
винятком час
вої в[illegible]
йшла год
шляхтою, зра
род, виявило
дійною опоро
но співчувал
народним мас
тупало спільн
ким Військом
ного й націон
Рядове реєстр
з демократичн
зазначаючи на

(Продовження. Початок в № 1 від 25 лютого 1991 р.)

...огу розшукати ...ив напад на ...урядовим ста... ...е під силу взя... ...оль непостійне, ...амічне козаць...

...блінської унії ...ольські правля... ...люють плани ...єстрового ко... ...ька. В 1572 ро... ...і короля Сигіз... ...а — коронний ...вецький взяв на ...жбу 300 чоло... ...найзаможніших ...адавались пев... ...ни одержували ...и і сукном, за ...алося право са... ..., їх вилучали ... королівських ...і мали свого ...аршого». Пер... ...старшим» Язло... ...начив шляхти... ...го, покладаю... ...ункції не тіль... ...о командира ...агону, а й ке... ...о українського «городового» й ...запорозького»). ...овинні були ... козацьку «сва... ...ак грізно зрос... ...захищати кор...

султана, не міг ігнорувати домагань султанського васала — кримського хана. А той сподівався, що руками урядового козацького загону король примусить всю масу козацтва відмовитися від наступальної боротьби.

Стефан Баторій сам ненавидів козацтво і мріяв його взагалі все знищити. Через свого посла Мартина Броневського польський король заявив кримському ханові: «Ми маємо наміри не охороняти їх, а винищувати».

Таким чином, запроваджуючи реєстр, польський уряд здійснював свою політику «приборкання козацтва». Але реєстр не тільки не розв'язав, а й загострив козацьку проблему для Речі Посполитої. Хоча уряд прагнув залишити тільки мізерну частину українського козацтва, обмеживши її лише військовими рамками, однак він був змушений зберегти реєстровому військові елементи автономної, офіційно визнати військову й політичну своєрідність козацької організації. Ця організація не була даром Стефана Баторія усьому українському козацтву, як це стверджують досі деякі історики. Він запозичив у запорозького козацтва. Верхівці реєстрового козацтва — старшині — надавалися значні землеволодіння, що, безумовно, загострювало суперечності між заможним козацтвом і козацькою голотою. Козацьке реєстрове військо було підлеглим королеві через коронного гетьмана, який очолював польські окупаційні війська на Україні. Незалежність від місцевої польської адміністрації, підпорядкування своїй старшині, право розпоряджатися майном, звільнення від податків, поборів і повинностей—такі були основні права реєстровців. Жили реєстровці з сільського господарства, ремесла, промислів. Платня королівського уряду була додатковими життєвими ресурсами. Крім платні, Стефан Баторій видав привілей реєстровим козакам на володіння містечком Трехтемировим з монастирем і з землями — від Трехтемирова до міста Чигирина. Козаки влаштували там арсенал, зимові квартири, шпиталь для поранених, хворих і старих козаків. Козаки одержали право на судовий трибунал у Батурині. Військовими головними клейнодами були хоругва, бунчук і печатка з гербом. Виділено було козакам ще гармати, труби і литаври. В той час

Отже, створюючи реєстр, Стефан Баторій намагався ліквідувати політичні права, державні, автономні домагання всієї маси козацтва за рахунок створення привілейованої невеличкої групи реєстровців. Ставилася також мета розколоти козацтво, протиставивши йому реєстровців, перетворених у польські регулярні частини, підлеглі польсько - шляхетському командуванню. Однак не здійснилися ці наміри польських магнатів і шляхти, як і їхні намагання розколоти козацтво на ворожі групи. Тут не спрацював старий спосіб правління, що застосовувався й застосовується всіма імператорами, диктаторами, іноземними поневолювачами і окупантами — «поділяй і володарюй».

Реєстрове козацтво, за винятком частини реєстрової в[illegible]ї стар[illegible]и, яка йшла [illegible] году з[illegible]ською шляхтою, зраджуючи свій народ, виявилось не дуже надійною опорою для панів. Воно співчувало українським народним масам і часто виступало спільно із Запорозьким Військом проти соціального й національного гніту. Рядове реєстрове козацтво з демократичною старшиною, зазнаючи на собі сваволю

Протягом першої чверті XVII ст. на Україну відряджалися спеціальні озброєні сеймові комісії, які вели переговори з козацьким гетьманом та іншим керівництвом Війська Запорозького про чисельність реєстрового козацького війська. Однак рішення комісій, як і сеймові постанови з приводу них, не мали реального значення. Їх порушували польські військові регементарі. Особливо не зважала на них і запорозька керівна старшина, яка часом ішла на угоду, не бажаючи доводити до збройного конфлікту в несприятливих політичних ситуаціях.

У 1617 році сейм затвердив реєстр на 1000 чоловік. В 1625 році за Куруковською угодою реєстр повинен був мати 6000 чоловік. За угодою між Запорозьким Військом і коронним гетьманом, що завершила війну 1630 року, кількісний склад реєстрового козацтва визначили у 8000 реєстрових козаків. У ході визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького польський король, підписуючи Зборівську угоду 1649 року, вимушений був погодитися на 40-тисячний козацький реєстр.

Козацтво боролося за розширення реєстру, і це був легальний шлях протидії шляхетському наступові, добиваючись, таким чином, поширення суверенних автономних прав реєстровців, визнаних польсько - шляхетською владою. В окремі періоди реєстрове військо стихійно розросталося. Козаки самі розширяли рамки реєстру. Шість городових реєстрових полків, які було створено 1625 року (Білоцерківський, Канівський, Київський, Корсунський, Переяславський і Чернігівський), нерідко комплектувалися без урахування мізерних кількісних меж, встановлених польським урядом. В окремі періоди зараховувалося до реєстрового війська практично все боєздатне козацтво. Воно набирало характеру регулярних частин і називалося Запорозьким Військом.

Історичним парадоксом тодішнього польсько-шляхетського окупаційного режиму на Україні було те, що він іноді сам сприяв розширенню меж реєстру. Уряд, реалізуючи свої військово-політичні плани, коли мав потребу у війнах з Московською державою, Швецією, Туреччиною, Молдовою та іншими країнами, залучав не тільки реєстрове козацтво, а й запорожців і особливо «виписчиків», тобто виписаних або взагалі не занесених до реєстру.

Складання реєстру супроводжувалось загостренням соціальних і політичних відносин. Уряд Речі Посполитої стояв перед загрозою [illegible]

ків, яких завжди було кілька десятків тисяч. «Виписчики» не хотіли повертатися в кріпацтво і збиралися на Запорозькій Січі, приєднуючись в разі повстань до селян. Тому під час запису реєстру на Подніпров'ї розміщувалися додаткові польсько - шляхетські окупаційні війська. Зокрема, після підписання Куруковської угоди 1625 року, коронний гетьман С. Конецпольський, побоюючись повстання козаків, не записаних до реєстру, залишив на Київщині на час складання козацького реєстру 15000 польських жовнірів.

За «ординацією» 1638 року реєстрове козацтво було позбавлене деяких своїх прав і вольностей, а на вищі посади реєстрового війська королівський уряд призначав тільки польських шляхтичів.

За прикладом уряду, магнати створювали свої власні реєстрові козацькі війська, які набули назви надворних хоругвів або «панцирних» військ. Вони майже нічим не нагадували козацьке військо. Формувалися надворні козацькі загони за рахунок найманців-іноземців, а більше — за рахунок кріпаків — підданих магната, іноді всупереч їхньої волі, силоміць. Однак, оскільки кріпаки на час служби звільнялися від звичайних повинностей і поборів, то більшість селян погоджувалася служити в надвірних військах.

Французький історик Шевальє дав таку характеристику надворним військам, що мали козацький зовнішній устрій. «Магнати, заощаджуючи видатки на утримання німецької гвардії, яку вони мали звичай тримати при собі, озброїли та одягли на зразок німецьких драгунів чимало місцевих селян, підносячи їхній дух зміною обстановки, яка витягала їх з безодні рабства». Про «жовнірів» з українських селян та про таких драгунів було складено прислів'я, що вони «одягом німці, народністю русини, вірою греки», тобто православні. Однак, навіть і ці війська, досить добре захищаючи панські маєтки від турецько-татарських нападів, були не [illegible]

надійними д... ...заками чи с... ...цьких війна... ...зово перехо... ...повсталого ... ...роду.

Стор... слу...

Бороняч... ...зацтво пере... ...постійну ві... ...но-захисну т... ...сторожову с... ...кордонів Ук... ...нувала прот... ...літь і відігр... ...у боротьбі ... ...роду проти ... ...кої Туреччи... ...го ханства.

Козаки ... ...тримали сво... ...ти у степах ... ...Південного ... ...кого Дінця. ... ...козаків з ра... ...пізньої осен... ...пові шляхи ... ...рез ріки, що... ...ворожі орди...

...АПАНОВИЧ

...ОЗАЦТВО — ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇ...

...ар. Але загін ...не міг контро... ...козацтва на во... ...ззі Дніпра, за ...одальша доля ...невідома. Ма... ...вся.

...ь років король ...рій знову повто... ...р козаків на ...жбу, збільшив... ...загону до 500 ...ельно з реєст... ...було видано ...ворих універса... ...них на «при... ...зацтва. Реєстр ...ся Стефаном ...великим тис... ...кого хана, який ...сний і роздрато... ...нням активності ...ахисті кордонів ...зв'язку з цим — ...володіння Крим... ...а. Стефан Ба... ...іняв польський ...зки підтримці

Запорозької Січі для реєстрового козацтва. Українське козацтво саме створило своєрідний політично-адміністративний, судовий, військовий устрій, який послужив моделлю в організації реєстру і який у його межах змушена була визнати Річ Посполита. Хоча уряд Речі Посполитої й прагнув ліквідувати суверенність українського козацтва, перевести його з категорії численної соціально-економічної верстви з державними тенденціями в суто військові, проте був змушений зберегти реєстровому війську елементи автономної, а також легалізувати й офіційно визнати козацьку військову й політичну організацію, яка склалася в результаті внутрішнього розвитку козацтва.

Комплектуючи реєстр, Стефан Баторій теж орієнтувався [illegible]

це означало визнання окремою автономною силою.

У реєстровому війську переважали козаки українського походження, але зустрічалися іноземці, зокрема, білоруси й вихідці з російських земель. Козацьке реєстрове військо в основному являло собою піхоту. Крім того, при полку були пушкарі, ремісники та візники. Спостерігалася тенденція однотипності одягу і зброї, встановлювалося військове більш-менш регулярне навчання, проводилася військова муштра. Платня реєстровим козакам виплачувалася дуже нерегулярно і розміри її не були постійними. Скарги на це були обов'язковим пунктом у списку вимог реєстровців королівського уряду.

Реєстрова старшина складалася відповідно до Запорозького Війська з обозних, суддів, писарів, осавулів, полковників і сотників. Ознаками влади полковника був пірнач, хоругва і значок (невелика хоругва, якою користувалися щодня). Обрані реєстровцями «старшой» і реєстрова старшина затверджувались королем або призначалися ним із української шляхти, а в кінці 30-х років — лише з польської шляхти.

Козаки, записані до реєстру, зобов'язані були постійно виконувати військову службу, захищаючи південні кордони України, організовуючи сторожову службу на Подніпров'ї. Вважалося, що реєстровці будуть тримати постійну залогу за дніпровими порогами на Запорозькій Січі, а також розміщуватися й на «волості».

магнатів і прагнучи зберегти свої права й самоврядування, підтримувало виступи народних мас, а під час антифеодальних козацьких і селянських війн переходило на бік повста[illegible] народ[illegible].

Польсько - [illegible]хетський уряд робив спроби регулювати й контролювати соціальний склад реєстровців, обмежуючи його поповнення за рахунок тільки козацтва, прагнучи виключити з реєстру селян і представників міського населення. В 1638 році було видано спеціальний закон — сеймову ординацію, яка під загрозою конфіскації майна забороняла міщанам вступати до Запорозького Війська.

Чисельний склад реєстрового війська мінявся кілька разів. Полк Стефана Баторія розпався після закінчення війни 1579—1582 років. Але набори повторювалися ще не раз. У 1583 році набрали шістсот чоловік, в 1590-му — тисячу. Сеймовими постановами під час козацько - польської війни 1593—1596 років реєстрове військо взагалі було скасовано на невизначений час. Однак уже 1599 року почалося нове списування реєстру, хоч його й не було проведено в життя.

Деяке уявлення про організацію піхотного полку дають козацькі реєстри 1601 року. Полк складався з п'яти сотень, сотня мала неповний десяток куренів, з отаманом на чолі. Але це були офіційні дані, насправді чисельність полка значно перевершувала 500 чоловік.

рожові коза... ...постійні й т... ...лення. Такі ... ...іноді з дере... ...рукціями ук... ...використову... ...пункти для ... ...тів, карауль... ...їздів. Пост... ...лась постійн... ...система стор... ...форпостів, ...режних кара... ...а також сис... ...ційних укріп...

Винаходом ... ...оригінальна ... ...лізації для ... ...селення про ... ...тарських ор... ...раїни — св... ...вий телеграс... ...берегах і ск... ...Дніпра, на в... ...них могилах, ...то з півден... ...повнювали с...

...рюючи реєстр,
...рій намагався
...літичні права,
...тономні дома-
...си козацтва за
...ння привілейо-
...кої групи ре-
...авилася також
... козацтво, про-
...ому реєстров-
...их у польські
...тини, підлеглі
... шляхетському
... Однак не
... наміри поль-
... і шляхти, як
...ня розколоти
...орожі групи.
...ював старий
...ня, що засто-
...застосовується
...орами, дикта-
...ними поневo-
...купантами —
...лодарюй».
... козацтво, за
...тини реєстро-
...тарш...ни, яка
...у з...ольською
...жуючи свій на-
... не дуже на-
... для панів. Во-
... українським
...м і часто вис-
...о із Запорозь-
... проти соціаль-
...льного гніту.
...ове козацтво
...ю старшиною,
...собі сваволля

Протягом першої чверті XVII ст. на Україну відряджалися спеціальні озброєні сеймові комісії, які вели переговори з козацьким гетьманом та іншим керівництвом Війська Запорозького про чисельність реєстрового козацького війська. Однак рішення комісій, як і сеймові постанови з приводу них, не мали реального значення. Їх порушували польські військові регементарі. Особливо не зважала на них і запорозька керівна старшина, яка часом ішла на угоду, не бажаючи доводити до збройного конфлікту в несприятливих політичних ситуаціях.

У 1617 році сейм затвердив реєстр на 1000 чоловік. В 1625 році за Куруковською угодою реєстр повинен був мати 6000 чоловік. За угодою між Запорозьким Військом і коронним гетьманом, що завершила війну 1630 року, кількісний склад реєстрового козацтва визначили у 8000 реєстрових козаків. У ході визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького польський король, підписуючи Зборівську угоду 1649 року, вимушений був погодитися на 40-тисячний козацький реєстр.

Козацтво боролося за розширення реєстру, і це був лекі, яких завжди було кілька десятків тисяч. «Виписчики» не хотіли повертатися в кріпацтво і збиралися на Запорозькій Січі, приєднуючись в разі повстань до селян. Тому під час запису реєстру на Подніпров'ї розміщувалися додаткові польсько - шляхетські окупаційні війська. Зокрема, після підписання Куруковської угоди 1625 року, коронний гетьман С. Конецпольський, побоюючись повстання козаків, не записаних до реєстру, залишив на Київщині на час складання козацького реєстру 15000 польських жовнірів.

За «ординацією» 1638 року реєстрове козацтво було позбавлене деяких своїх прав і вольностей, а на вищі посади реєстрового війська королівський уряд призначав тільки польських шляхтичів.

За прикладом уряду, магнати створювали свої власні реєстрові козацькі війська, які набули назви надворних хоругвів або «панцирних» військ. Вони майже нічим не нагадували козацьке військо. Формувалися надворні козацькі загони за рахунок найманців-іноземців, а більше — за рахунок кріпаків — підданих магната, іноді всупереч їхньої волі, силоміць. Однак, оскільки кріпаки на час служби звільнялися від надійними для боротьби з козаками чи селянами. У козацьких війнах вони неодноразово переходили до табору повсталого українського народу.

Сторожова служба

Боронячи рідну землю, козацтво передусім створило постійну військову охоронно-захисну та розвідувально-сторожову систему оборони кордонів України, яка проіснувала протягом трьох століть і відіграла велику роль у боротьбі українського народу проти агресії султанської Туреччини та Кримського ханства.

Козаки здавна постійно тримали свої сторожові пости у степах нижньої течії Південного Буга до Сіверського Дінця. Озброєні загони козаків з ранньої весни до пізньої осені охороняли степові шляхи і переправи через ріки, щоб не прорвалися ворожі орди на Україну. Сторожові козаки споруджували постійні й тимчасові укріплення. Такі перші земляні, іноді з дерев'яними конструкціями укріплення в степу використовувалися як опорні пункти для сторожових постів, караульних загонів, роз'їздів. Поступово розвинулась постійно діюча складна система сторожових постів і форпостів, бекетів, спостережних караульних пунктів, а також система фортифікаційних укріплень.

Винаходом козацтва була оригінальна система сигналізації для попередження населення про просування татарських орд до кордонів України — своєрідний світловий телеграф. На стрімких берегах і скелястих островах Дніпра, на високих стародавніх могилах, яких було багато в південних степах, вста[новлювали] сигнальні дерев'[я]... ні легкі вежі, поруч розміщувалися вартові козаки. Коли помічали наближення ворога, тоді підпалювали купу сухої трави на цих вежах. Високий чорний густий стовп диму і яскраві спалахи вогню були сигналом, який передавався від одної вежі до іншої і попереджав населення про появу ворога.

...ні сили України

...агнучи зберегти
...самоврядування,
... виступи народ-
...д час антифео-
...ьких і селянсь-
...ходило на бік
...
...шляхетський
...роби регулюва-
...ювати соціаль-
...естровців, обме-
...поповнення за
...льки козацтва,
...лючити з реєст-
...едставників мі-
...ня. В 1638 ро-
...но спеціальний
...ову ординацію,
...ою конфіскації
...няла міщанам
... Запорозького

... склад реєстро-
...мінявся кілька
... Стефана Бато-
... після закінчен-
...9—1582 років.
... повторювалися
...у 1583 році на-
...от чоловік, в
...исячу. Сеймови-
...ми під час ко-
...ольської війни
...років реєстрове
...лі було скасова-
...ачений час. Од-
...9 року почалося
...ння реєстру, хоч
...ло проведено в

...лення про орга-
...ного полку да-
... реєстри 1601
...кладався з п'яти
... мала неповний
...нів, з отаманом
...це були офіцій-
...правді чисель-
...значно переве[...]

гальний шлях протидії шляхетському наступові, добиваючи, таким чином, поширення суверенних автономних прав реєстровців, визнаних польсько - шляхетською владою. В окремі періоди реєстрове військо стихійно розросталося. Козаки самі розширяли рамки реєстру. Шість городових реєстрових полків, які було створено 1625 року (Білоцерківський, Канівський, Київський, Корсунський, Переяславський і Чернігівський), нерідко комплектувалися без урахування мізерних кількісних меж, встановлених польським урядом. В окремі періоди зараховувалося до реєстрового війська практично все боєздатне козацтво. Воно набирало характеру регулярних частин і називалося Запорозьким Військом.

Історичним парадоксом тодішнього польсько-шляхетського окупаційного режиму на Україні було те, що він іноді сам сприяв розширенню меж реєстру. Уряд, реалізуючи свої військово-політичні плани, коли мав потребу у війнах з Московською державою, Швецією, Туреччиною, Молдовою та іншими країнами, залучав не тільки реєстрове козацтво, а й запорожців і особливо «виписчиків», тобто виписаних або взагалі не занесених до реєстру.

Складання реєстру супроводжувалось загостренням соціальних і політичних відносин. Уряд Речі Посполитої [illegible]

звичайних повинностей і поборів, то більшість селян погоджувалася служити в надвірних військах.

Французький історик Шевальє дав таку характеристику надворним військам, що мали козацький зовнішній устрій. «Магнати, заощаджуючи видатки на утримання німецької гвардії, яку вони мали звичай тримати при собі, озброїли та одягли на зразок німецьких драгунів чимало місцевих селян, підносячи їхній дух зміною обстановки, яка витягала їх з безодні рабства». Про «жовнірів» з українських селян та про таких драгунів було складено прислів'я, що вони «одягом німці, народністю русини, вірою греки», тобто православні. Однак, навіть і ці війська, досить добре захищаючи панські маєтки [illegible]

Козацьке воєнне мистецтво

Третій період історії збройних сил України пов'язаний з останніми десятиріччями XVI століття і продовжується до кінця 30-х років XVII століття. В ті часи козацтво переходить від оборонно-захисної до активної, наступальної стратегії проти турецько - татарської агресії та іноземного панування шляхетської Польщі.

Козаки не тільки дають відсіч нападам ханських орд і султанських військ на Україну, а й переносять військові дії на територію ворога, самі розгортають наступ на володіння Османської імперії і Кримського ханства. Спираючись на Запорозьку Січ, козацьке військо організує численні могутні морські і сухопутні походи. Запорозьке Військо піднімає козацтво, селян і міщан на збройну боротьбу проти окупації шляхетською Польщею українських земель. Розгортаються справжні національно-визвольні війни.

Козацтво виступає вже як високоорганізована військова сила, що увесь час кількісно зростає і діяльність якої набирає міжнародного характеру. Це були часи розквіту козацького воєнного мистецтва.

(Далі буде)

ОЗБРОЄНІ ЗАГОНИ КОЗАКІВ З РАННЬОЇ ВЕСНИ ДО ПІЗНЬОЇ ОСЕНІ ОХОРОНЯЛИ СТЕПОВІ ШЛЯХИ І ПЕРЕПРАВИ ЧЕРЕЗ РІКИ, ЩОБ НЕ ПРОРВАЛИСЯ ВОРОЖІ ОРДИ НА УКРАЇНУ.

НА ПОРОЗІ 100-РІЧЧЯ ПЕРШОПОСЕЛЕНЬ УКРАЇНЦІВ В КАНАДІ, ЯКЕ БУДЕ ВІДЗНАЧАТИСЬ ЧЕРЕЗ ПІВРОКУ, ВАРТО ХОЧА Б КОРОТКО ЗУПИНИТИСЬ НА ЇЇ ВИТОКАХ, ДАТИ ОЦІНКУ, ЯКА ДАЛЕКО НЕ ОДНОЗНАЧНА.

СУМНІ ОТІ І РАДІСНІ ДОРОГИ,

Зараз у країнах Заходу проживає три мільйони українців, в т. ч. у США — 1,1 — 1,2 мільйона, в Канаді — 700 тисяч. У США вони зосереджені здебільшого в штатах Пенсільванія, Нью-Джерсі, Огайо. Причому в основному у містах, лише п'ять процентів українців проживає у сільській місцевості.

Ще в середині XIX століття українці виїжджали у Східну Пруссію, Францію, Бельгію. Еміграція у США почалась у 1877 році. Але справді масового характеру вона набрала у 90-х роках минулого століття.

На ті часи найбільше українців проживало в складі царської Росії — 17 мільйонів чоловік. Проте з центральної частини Росії в процесі реалізації столипінської аграрної реформи у 1906 — 1912 роках було переселено в Сибір один мільйон селян, тому еміграція українців з російського підданства на Захід, за океан, була незначною.

У межах Австро-Угорщини в цей час проживали три мільйони галичан, триста тисяч буковинців, чотириста тисяч карпаторусинів. Еміграційний потік підхопив передусім селян, які становили 80 — 90 відсотків усього населення і володіли мізерними земельними наділами: до п'яти гектарів. Бо таких було немало. Зокрема, на Закарпатті на одного селянина у середньому припадало 0,67 гектара землі, на Буковині 16 відсотків селян зовсім землі не мали, а 42 відсотки мали до двох гектарів. Низькі урожаї, непосильні податки, бажання уникнути важкої військової служби — все це гнало українців в інші країни, за океан.

З 1870 до 1913 року з Австро-Угорщини лише у США і Канаду виїхали 800 тисяч наших земляків. Посол Дашинський у промові в Державній Раді у 1902 році говорив: «Дорога, якою руські хлопи їдуть до Бразилії і Канади, засіяна пам'ятниками, а ними є кості хлопів-емігрантів. Бо сотки хлопів вбиває по дорозі нужда, хвороби і визиск еміграційних агентів. Галичина стратила через еміграцію 200 тисяч людей в останніх десяти літах.

З переїздом на нові землі становище українців поліпшувалось. Демократичніші системи в цих країнах у порівнянні з самодержавними режимами Австро-Угорщини та Росії, вищий рівень життя, кращі матеріальні умови і можливості відкривали перед переселенцями нові перспективи. Кожен переселенець міг одержати за символічну суму (10 доларів) гамстед — ділянку землі розміром 160 акрів (1 акр — 0,44 гектара) — за умови, що він проживе на ньому не менше трьох років і освоїть його. Українські емігранти користувалися попитом в інших країнах завдяки їх працьовитості. На відміну від переселенців з інших країн, які віддавали переваги землі без лісу, українці просили лісисті ділянки, щоб мати ще й будівельний матеріал. За кілька років вони споруджували житло, господарські приміщення, життя входило в нормальне русло.

Українські емігранти мріяли об'єднатись із своїми сім'ями, та цим сподіванням перешкодила перша світова війна, яка перекроїла карту Європи. Східну Галичину і Волинь захопила Польща, Північну Буковину — Румунія, Закарпаття — Чехословаччина.

Після першої світової війни почалася друга хвиля української еміграції. До трудової додалась ще й політична.

Третя хвиля української еміграції пройшла в роки другої світової війни і після неї.

На початку 1946 року в Західній Німеччині й Австрії залишилось майже 200 тисяч українців. Трохи менше їх опинилось у Франції, Італії та інших країнах. Це була найбільша в українській історії еміграція. Разом з людьми інших національностей, які були силоміць вивезені на примусову роботу до Німеччини або переслідувались нацистським режимом, українців взяли під опіку організації, створені Об'єднаними Націями. Всі вони отримали статус так званих переміщених осіб. Згодом цей статус було надано і тим особам, які переслідувались тоталітарними режимами, в т. ч. і сталінським. Для переміщених осіб в усіх окупаційних зонах створили спеціальні табори, які проіснували аж до закінчення основного переселення емігрантів у заокеанські країни, тобто до кінця 1951 року.

Нова еміграція за час свого існування в Європі організувала українське шкільництво й українську пресу. Відновлено перенесений з Праги Український Вільний Університет і Український Технічно-Господарський інститут та створено Українську Високу Економічну Школу.

Пожвавилась діяльність української еміграції на літературно-мистецькому полі. Створились об'єднання українських письменників і митців, з'явились твори відомих письменників, що опинилися в еміграції. Велику роль в популяризації українського мистецтва відіграли еміграційні театри, хори та творчі виставки. Не забула наша еміграція і про українську науку. Було відновлено Наукове Товариство ім. Т. Шевченка (що ми у себе на Батьківщині робимо тільки зараз), виникла наукова установа — Українська Вільна Академія Наук.

Перебування численної еміграції різних національностей у післявоєнній Західній Європі, зокрема в Німеччині, не могло залишитися на тривалий період. Почалося переселення емігрантів у заокеанські країни. Опіку над переселенням українців-блукачів із Західної Європи до США здійснював З'єднаний Український Американський Допомоговий Комітет і Український Католицький Допомоговий Комітет для скитальців, а до Канади — Фонд Допомоги Українців Канади.

У країнах старого поселення — США, Канаді, Бразилії, Аргентині — українці включились у роботу існуючих організацій та почали утворювати нові. А там, де ще не було українських поселень (Австралія, Венесуела), українським емігрантам довелось створювати нові організації та установи.

Стаття друкується із скороченнями. У повному обсязі її можна прочитати в другому числі часопису «Тернопіль».

Гостинець і манівці культури

НАЙПЕРША ЗАПОВІДЬ:

БОРИС ХИЖНЯК — ШЕФ-РЕДАКТОР ЖУРНАЛУ «ТЕРНОПІЛЬ»: — У НАШ ЧАС, КОЛИ ПОЧИНАЄТЬСЯ ДУХОВНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, «ТЕРНОПІЛЬ» ПОВИНЕН СТАТИ ДЛЯ НАШИХ КРАЯН ГОЛОСОМ ПРАВДИ І НАДІЇ, ЗІ СТОРІНОК ЯКОГО ОЗИВАТИМЕТЬСЯ НЕЗНИЩЕННА ДУША УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ.

Ще донедавна побутувала думка, що всі літературно-мистецькі й громадсько-політичні журнали повинні видаватись якщо не в столиці, то принаймні у великих містах, як, скажімо, у Харкові чи Львові. Бо, мовляв, на периферії немає ні відповідних кадрів, ні потрібної поліграфічної бази.

Незалежний народний часопис, який цього року почав виходити у Тернополі з одноіменною назвою, схоже, спростував це застаріле уявлення. Власне, з цього і почалася наша розмова з шеф-редактором журналу «Тернопіль» Б. Хижняком.

— Наш край, — каже Борис Семенович, — має багаті літературні й мистецькі традиції, дав світовій культурі ціле гроно видатних талантів, таких, як Соломія Крушельницька, Володимир Гнатюк, Михайло Паращук, Михайло Бойчук...

У наш час, коли починається духовне відродження українського народу, «Тернопіль» повинен стати для наших краян голосом правди і надії, зі сторінок якого озиватиметься незнищенна душа української нації.

— Борисе Семеновичу, засновником «Тернополя» виступило обласне управління у справах видавництва, поліграфії та книжкової торгівлі, яке ви очолюєте. Тобто, знайшло кошти, папір, приміщення для редакції, поліграфічну базу. Але, мабуть, без багатих спонсорів, яких ви згадуєте зі вдячністю на сторінках часопису, здійснити задумане було б набагато важче, а то й взагалі неможливо?

— То правда, без однодумців, які підтримали наші наміри видавати журнал, було б неймовірно тяжко. А таких однодумців знайшли в обласному виробничому об'єднанні автотранспорту, в облшляхобуді, в державно-кооперативному підприємстві «Мрія», в об'єднанні «Ватра», на комбайновому заводі, в обласному тресті зеленого господарства, в агрокомбінаті «Тернопіль», у багатьох колгоспах області...

— Але, погодьтеся, сьогодні, коли ми впритул підійшли до ринку, «вирвати» якийсь карбованець-другий на видавничу справу не так то легко...

— Вас дивує, що нам вдалося?

— Принаймні цікаво знати, як ви знайшли спільну мову з виробничниками.

— Просто вони повірили і засновнику, і організаторам часопису — ось і все. Повірили в наші щирі наміри чесним і безкомпромісним словом сприяти утвердженню реального суверенітету України, духовному відродженню нашого народу.

— А яка найперша заповідь видавців часопису?

— Говорити людям правду, якою б гіркою вона не була, не лукавити з читачем. Ми не хочемо нікому догоджати — ні «правим», ні «лівим»... «Тернопіль» — це передусім рупор нового мислення, нового погляду на ті процеси, що відбуваються довкола. Ми сьогодні повинні забути про ворожнечу, про нетерпимість. Чи то комуніст, чи то республіканець, чи то православний, чи то греко-католик — усі повинні працювати для блага України. Бо насамперед ми — українці.

— А як з папером?

— Як і всюди — сутужно. Певна річ, жодного фондового кілограма не одержуємо.

— Журнал задумано як квартальник?

— Таким був наш попередній приціл. Але бачимо, що зможемо виходити раз на два місяці. Окрім того, думаємо видати кілька додатків, зокрема, «великодній» і літературно-художній, присвячений 450-річчю з дня заснування Тернополя. Будемо видавати і бібліотеку «Тернополя», причому передусім звернемось до забутих літературних імен.

— Сьогодні, при суцільному дефіциті, усі шукають виходу на українську діаспору, на закордон, де можна заробити конвертовану валюту. Мабуть, і вам не дає спокою ця спокуса?

— Поки що обходимось без валюти, але ніхто не знає, що день завтрашній нам готує. А запас, як то кажуть, кишені не рве. Тож маємо свого першого «повпреда» за кордоном — це Богдан Редька у Торонто, що в Канаді. Сто примірників «Тернополя» ми відправили канадським українцям і знаємо, що вони зацікавились часописом — хочуть з нами співробітничати.

Думаю, що друге число «Тернополя» можна буде придбати у союздруківських кіосках Києва, Львова, Чернівців, Рівного, Івано-Франківська... І, певна річ, сподіваємось, що найближчим часом журнал потрапить у каталог передплатних видань.

— Отже, «Тернопіль» шукає свого читача. Причому не тільки в республіці, але й за її межами. А що для цього насамперед потрібно?

— Непідробний правдивий голос і власне творче обличчя, — переконаний головний редактор часопису **Михайло Онисків**. — Ми віддавали і будемо віддавати перевагу загальнолюдським цінностям, всіляко пропагувати їх.

— Це добре проглядається вже в першому числі журналу, де надруковані твори Ярослава Гашека, Бориса Пастернака, Миколи Рубцова...

— Ось і в другому числі читач знайде матеріали про Андрія Сахарова, Віктора Некрасова, Елізу Ожешко. Даємо розгорнуту статтю, в якій йдеться про долю єврейського населення з галицького міста Чорткова.

Нас цікавить не тільки література і мистецтво, а саме життя в найширшому аспекті. Скажімо, інженер Воло-

- або ЧОМУ ПРО НАС НЕ ЗНАЄ СВІТ

ЗАРАЗ У КРАЇНАХ Заходу проживає 3 мільйони українців, в т. ч. у США — 1,1 — 1,2 мільйона, Канаді — 700 тисяч. У США вони зосереджені здебільшого в штатах Пенсільванія, Нью-Джерсі, Огайо. Причому в основному у містах, лише п'ять процентів українців проживає у сільській місцевості.

Українська еміграція досягла значних успіхів у галузі освіти, науки, культури. Так, у Канаді 8 тисяч українських емігрантів працюють вчителями, 2 тисячі — інженерами, 600 наших колишніх земляків стали лікарями, 400 — адвокатами. В США і Канаді є 30 українських музеїв, сотні клубів, 12 книжкових крамниць, 150 шкіл, у 12 університетах відкриті українські кафедри або читаються курси українознавства.

Сьогодні 20 тисяч українців живе у ФРН, 30 тисяч — у Франції, 25 тисяч — в Англії, 5 тисяч — в Австрії, 4 тисячі — у Бельгії, майже 30 тисяч — в Австралії. Серед них багато бізнесменів, науковців, депутатів, парламентів, діячів культури.

Великі поселення українців знаходяться в Аргентіні — 150 тисяч чоловік, які зайняті в основному у сільському господарстві і розселені у штатах Місіонес, Мендоса, Чако. Рівно стільки ж українських емігрантів проживає у Бразилії, 10 тисяч — у Парагваї, 4 тисячі — в Уругваї, півтори тисячі — у Венесуелі.

Українські емігранти репрезентували українську думку перед світом, ширили ідею суверенності України, створили духовні цінності, які мають непересічне значення для загального розвитку української культури. Розсіяна по цілому світу, українська еміграція добре зрозуміла, що її головне завдання — не втратити власного національного обличчя і всіма доступними їй засобами допомагати утворенню суверенної України.

Нам легше — ми живемо на рідній землі. Тому повинні всіляко підтримувати своїх земляків, відірваних від отчого краю, цікавитись їхнім життям і знайомити з ним нашу громадськість, вивчати надбання їх розуму і духу. Тим паче, що середня і молода генерація українських емігрантів не завжди пам'ятає про своє коріння. Так, 85 відсотків канадських українців народились уже за кордоном і лише половина з них знає українську мову. Порівняно з 1970 роком кількість американців, які розмовляють українською мовою, зменшилася вдвічі і для багатьох з них рідна мова відходить на другий план.

Українці завжди важко розлучалися зі своєю землею. Українська трудова еміграція наприкінці XIX — на початку XX століть — із західних земель за океан і із східних земель у Сибір та на Далекий Схід — була вимушеною.

Правда, тут мені можуть заперечити: чи правомірно називати діаспорою українців, які проживають в інших республіках Союзу РСР? Очевидно, що ні. Бо українська діаспора в нинішніх межах Союзу РСР якщо й існувала, то хіба що в минулому столітті, коли українська література певною мірою творилась і в Москві, і в Петербурзі, і в Тарту... Тепер же нічого подібного немає.

Майже сім мільйонів українців живе в СРСР за межами України. Зокрема, 4364 тисячі — в РРФСР, 896 — у Казахстані, 600 — у Молдові, 290 — у Білорусії. На Україні проживає 14 мільйонів (27 відсотків) російськомовного населення, з яких 80 відсотків становлять росіяни. Їх кількість за останнє десятиліття зросла на 884 тисячі чоловік і налічувала на 1 січня 1989 року 11,4 мільйона. Кількість корінного населення України за останні десять років зросла лише на 930 тисяч.

І ще таке. Тоді як російськомовне населення на Україні має свої школи, всі умови для навчання рідною мовою у вузах, для нього видається література, преса, створюються театри і т. ін., українське населення в інших республіках, а буває й у своїй рідній, не має всього цього і близько.

Судіть самі. В Австралії, де проживає близько 30 тисяч українців, у містах Сіднеї та Мельбурні функціонує 12 українських шкіл. А в мільйонних містах Донецьку, Дніпропетровську, Одесі, Харкові та й у 900-тисячному Запоріжжі їх або немає зовсім або одиниці.

А що вже говорити про українські школи за межами республіки? В Москві лише недавно засновано першу недільну школу. Розгортає свою діяльність Московське товариство шанувальників української культури «Славутич», яке очолює льотчик-космонавт Павло Попович. Такі ж національно-культурні об'єднання створено у республіках Прибалтики, засновано Казахстанську асоціацію українознавців.

Лише на Північноамериканському континенті видається понад 300 газет українською мовою. Але ні в Росії, ні в Казахстані подібних видань не існує.

Або ще один штрих. У Румунії майже 40 письменників пишуть твори українською мовою, з яких 27 є членами Спілки письменників Румунії. Але наївно у даній ситуації ставити питання про те, скількох українських письменників дав рідному народові той же Сибір. З трудом можна лише приблизно встановити, скількох із них він забрав та «проковтнув» назавжди.

ЧИ складеться колись-небудь українська діаспора в СРСР зі своїми театрами, літературою, музичним та образотворчим мистецтвом, середньою і вищою освітою, як на Заході? Все це залежатиме від нас, українців. Треба пропагувати Україну поза її межами, що донедавна робила тільки діаспора. Бо про нас у світі знають мало. У розмові з І. Дзюбою, опублікованій в газеті «Літературна Україна», відомий економіст Богдан Гаврилишин зазначив, що з 500 осіб на Заході, які орієнтувалися у польських справах, лише один знав про Україну. На тисячу осіб, які знали про Сінгапур, лише одна людина щось чула про Україну. Ось така невтішна картина, яку нам спільними зусиллями треба виправляти. В ім'я майбутньої суверенної України.

Б. ЛАНОВИК,
завідуючий кафедрою українознавства Тернопільського інституту народного господарства, професор.

Нам легше — ми живемо на рідній землі. Тому повинні всіляко підтримувати своїх земляків, відірваних від отчого краю, цікавитись їхнім життям і знайомити з ним нашу громадськість, вивчати надбання їх розуму і духу. Тим паче, що середня і молода генерація українських емігрантів не завжди пам'ятає про своє коріння. Так, 85 відсотків канадських українців народились уже за кордоном, і лише половина з них знає українську мову. Порівняно з 1970 роком кількість американців, які розмовляють українською мовою, зменшилася вдвічі, і для багатьох з них рідна мова відходить на другий план.

Гостинець і манівці культури

НЕ ЛУКАВИТИ З ЧИТАЧЕМ

...димир Суслов розмірковує над проблемами сучасного будівництва. Або наші галицькі олійні. Служили вони людям чи не в кожному селі, а де поділися зараз? Чи «лондонський хліб з Підгаєць»? Ми знайшли одного дядька, який колись випікав в англійській столиці хліб з галицького зерна, а тепер кажуть, що воно годиться хіба що для фуражу. Чи «Де могила Кирила Студинського?» Так, того самого відомого вченого, який проголошував Радянську владу на Народних Зборах у Львові і був силоміць вивезений енкаведистами з рідного дому в перші дні війни.

І, певна річ, звертаємось до тих авторів, які своїм життям і творчістю пов'язані безпосередньо з нашим краєм. Ось і в першому номері ми надрукували оповідання Богдана Лепкого «За що?», почали публікацію другої частини роману-трилогії Юліана Опільського «Упирі», яка вперше приходить до українського читача.

— За всієї поваги до місцевих авторів часопису, очевидно, доведеться розширювати їх коло за рахунок, так би мовити, людей зі сторонн. І, насамперед, тих, що походять з цього краю?

— Після виходу в світ першого числа журналу ми одержали дуже багато листів, і зокрема, від наших колишніх земляків. До речі, другий номер «Тернополя» відкривається добіркою цих листів. Є серед них і листи від Оксани Сенатович та Романа Андріяшика. У третьому номері часопису читачі знайдуть добірку поезій нашого земляка Романа Лубківського — одного з найкращих сучасних українських поетів. Сподіваємося, що нашими постійними авторами стануть той же Роман Андріяшик і Галина Гордасевич, Євген Дудар і Юрій Покальчук...

— По суті, журнал «Тернопіль» появився завдяки активній підтримці місцевих спонсорів, які дбають про розвиток української національної культури. А чи можна сподіватися, що через декілька років ви самі зможете виступати у цій благородній ролі. Тобто, жертвувати кошти для культурних потреб свого краю.

— Я думаю, що подібне цілком можливе. Адже перший тираж журналу — 15 тисяч — миттєво розійшовся.

Що стосується конкретної фінансової підтримки, то ми вже перший крок зробили — створили прес-фонд «Тернополя», який надає допомогу літераторам і культурним діячам, що виявились забутими Богом і людьми, живуть у матеріальній скруті. Таким чином ми допомогли літератору з Кременця Сергію Дашкову. Колись, за часів панської Польщі, його твори друкувались у галицькій періодиці, а сьогодні цей автор практично забутий.

Думаємо, видавати і додатки до журналу. До речі, перший, «великодній», побачить світ через тиждень-другий. В ньому читач знайде цікаві відомості про те, як у нашому краї відзначали Великдень. Починаючи від 1540 року, коли виник Тернопіль, і до наших днів.

Ось так «пішов у люди» ще один журнал у нашій республіці, народжений на хвилях українського духовного оновлення. Пішов з лаконічним, але доволі виразним девізом «Слава Україні!», який ще донедавна вважався чи не найбільшою політичною крамолою.

Прикро, що такого тверезого мислення бракує деяким українським газетам, які вперто продовжують «шукати ворогів» з різними «ізмами» у традиціях 30-х років.

Але повернемось до «Тернополя», який, здається, сміливо обходить рифи вчорашнього мислення. Який не декларує свою любов до України, який не лукавить з читачами, а повертає їм, мабуть, найсуттєвіше — правду і людську гідність.

Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ.

Футбол

ДЕБЮТАНТ, ЯКИЙ НЕ ЗНІТИВСЯ

Серед київських динамівців, гру яких відзначив після чвертьфінального матчу Кубка кубків тренер «Барселони» Карлос Рексач, називався й Степан Беца. Але не тільки наставникові каталонців, гадаю, сподобався цей юнак — чіпкий, технічний, який вміє зробити гостру і точну передачу, корисно відпрацювати в обороні й до атаки підключитися вчасно. До речі, то був перший виступ Степана в основному складі киян в офіційній зустрічі, та ще й проти такого клубу.

— Не страшно було? — запитав Бецу.

— Знаєте, ні. Почувався добре, був мобілізованим і старався не відволікатися на різного роду сентименти.

— Розкажіть трохи про себе...

— Народився в Мукачевому. Мені 20 років. У футбол, як і більшість хлопчиків у нашому краї, почав грати дуже рано. В ДЮСШ моїми першими тренерами були Імре Лендел та Степан Варга — чудові фахівці. 1985 року вступив до дніпропетровського спортінтернату. Були й невдачі, але не знітився, не розгубився, а працював і вірив у кращі часи. Закінчилося все тим, що дістав запрошення до дубля «Дніпра». Пограв і в сімферопольській «Таврії», і в запорізькому «Металурзі». Позаторік потрапив до київського «Динамо». Ось, мабуть, і вся моя спортивна біографія.

Дуже радий, що нарешті граю в основному складі київського клубу — мрія моїх дитячих мрій. Старатимусь виправдати довіру.

— Через кілька днів ваша команда, вже у чужих стінах, зустрінеться в повторному поєдинку з несамовитою, нестримною «Барсою». Чи сподіваєтеся на диво?...

— Поки наша гра далека від високого рівня: трапляються провали і в захисті, і в середині поля. Але, сподіваюся, що нам вдасться зібратися і показати гідний футбол. Гадаю, і в чемпіонаті згодом ми стабілізуємо гру.

— Степане, а яке ваше ставлення до проведення національного чемпіонату України?

— Цілком позитивне. Наш футбол вартий того...

Розмову вів Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

СНІГОВЕ РОДЕО НА КАРПАТСЬКИЙ МОТИВ

Фрістайл

«Тисовець» має особливо інтригуючий вигляд ввечері. Коли після петляння між засніжених карпатських схилів ваш транспорт виринає з-за останньої гірки й перед очима на невеликому п'ятачку замиготять веселі вогні, значить — поруч людське житло! Це чомусь завжди викликає спочатку почуття подиву: й занесло ж сюди людей! Адже щойно на власному досвіді переконалися, що навколо на багато кілометрів сусідів немає. А потім — почуття розчулення (нарешті, буде смачна їжа, гаряча вода і відпочинок) та полегшення (на деяких підйомах серце завмирало).

І загалом картинка дійсно красива: чорне небо, срібло зірок, чепурненькі будиночки на різних рівнях, мимо гордовито пропливають велетні-трампліни для стрибків на лижах.

Але насправді такого населеного пункту на карті ми поки не бачили. «Тисовець» — це навчально-тренувальна спортивна база, філіал ЦСКА, і розташована вона неподалік од райцентру Сколе на Львівщині, на висоті 970 метрів над рівнем моря.

Хоч як дивно, але пасажири тих п'яти пізніх автобусів, що прибули на базу, теж захоплено озиралися й так щасливо посміхалися, неномов потрапили до всесвітньовідомого туристичного курорту. Як нам здавалося, цих 120 спортсменів із США, Канади, Швейцарії, Японії, Франції, загалом із 14 високорозвинутих капіталістичних країн, нічим не здивуєш.

Отже, тиждень тому вся ця різномовна публіка прибула до нас у гості в «Тисовець». Зібрала їх подія, для нас винятковa — дев'ятий етап розіграшу Кубка світу з фрістайлу. Змагання ці надзвичайно престижні та важливі, бо чемпіонати світу з фрістайлу відбуваються не щороку. Як правило, Кубок розігрується на 12 — 13 етапах, і найкращі спортсмени прагнуть стартувати в найпопулярніших. До того ж, чимало західних фірм виділяють солідні призові суми для переможців етапів.

Дебют нашого «Тисовця» вселяє неабияку надію, бо до прізвищ учасників, що прибули на змагання, можна додати чимало славних епітетів. Чемпіони та призери першостей світу, неодноразові володарі Кубка Едгар Гроспірон, Лейн Спіна, Конні Кісслінг, Майя Шмід, Елен Бріін, Джефф Віоло, Дейв Уолкер, Роберто Франко...

Чи то жартома, чи то серйозно розповідають, що фрістайл вигадали собі для розваги капіталісти. Якщо це так (літератури про цей вид спорту практично немає), то треба зняти капелюха перед ними. Бо «розвага» виросла до напрочуд дивного й красивого самостійного виду спорту, який вже зробив сміливий крок до повного олімпійського визнання. Фрістайл — це три складові: лижний балет, могул — спуск бугристим схилом, лижна акробатика. Це — граціозність і азарт, швидкість і хвацькість, це — захоплюючий сніговий спектакль. А коли спортсмен за якісь лічені секунди спускається з гори, на яку й подивитися боязко, чи з лижами на ногах закручує в повітрі потрійне сальто з піруетами, та ще й приземлюється не похитнувшись, — розумієш: цей спорт — щонайвище мистецтво!

А тепер, щиро віддячивши безпосереднім організаторам змагань — армійцям, працівникам спортбази, Львівському облвиконкому, повернімося до оцінки цієї події взагалі. В деяких засобах масової інформації навіть промайнула думка, що в «Тисовці», хоч сьогодні, можна проводити й чемпіонат світу. Так, комплекс дійсно відмінний. Тут є практично все, що треба для представників зимових дисциплін. Три трампліни для стрибків, лижний стадіон, біатлонне стрільбище, лижоролерна траса, схили для гірськолижників, спортзал, сауна, кафе і бари, шість підйомників, один із яких завдовжки 1750 метрів! Крім того, будьмо відвертими, в наш час великі змагання організувати дуже важко. І продукти треба дістати, причому високоякісні, й транспорт знайти (читайте: бензин) і ще багато чого. І нас хвалили! Дали позитивну оцінку представники Міжнародної лижної федерації.

А захоплень з боку асів фрістайлу, дійсно, виявилося чимало. Спочатку канадець Дейв Уолкер сказав, що в світі є тільки один балетний схил, кращий за тисовський — в Альбервілі, де наступного року відбудуться Олімпійські ігри. Пізніше його співвітчизник Джефф Віоло, щоправда, нас трохи остудив: «Коли я дізнався, що дев'ятий етап розігрується в СРСР, я не знав, що мені робити, був дещо наляканий. Мені було боязко їхати до комуністичної країни, бо я не знав, що мене чекає. Я вражений тим, як нас приймають».

А потім пролунав цілий фонтан компліментів щодо гори приземлення для лижних акробатів, мовляв, такого м'якого взагалі ніде немає, а через це не тільки жодної травми, а й навіть синця. В цьому хорі якось загубилася категорична відповідь американця Трейса Уортінгтона на запитання: «Чи приїхали б ви знову в «Тисовець» на змагання?» Він сказав: «Ні». Щоправда, тактична Конні Кісслінг із Швейцарії, зняла шок у господарів, пояснивши, що всі учасники вражені гостинністю, великим інтересом глядачів, і якщо організатори в подальшому вирішать деякі проблеми, то, мовляв, обов'язково приїдемо.

Які ж проблеми мала на увазі ввічлива Конні? Головна — це підйомники. Справа в тому, що головний з них, отой довжелезний кресельний, який доставив би спортсменів до могульної траси, не вдалося підготувати до старту. Там треба міняти трос, якого поки на базі немає. Звичайно, організатори вийшли з честю із скрутного становища, і всі учасники разом з екіпіровкою приїхали до старту на машинах. Але зіпсувався й бугельний підйомник, вздовж самої траси. Весь час капризував його «родич» й на акробатичному схилі. Як пояснив начальник філіалу ЦСКА полковник Олег Володимирович Пружанський, підйомники — найслабкіше місце в «Тисовці». Всі вони — застарілих зразків. База зверталася до Держкомспорту СРСР з проханням допомогти, але на придбання сучасних підйомників потрібна валюта!

Є й інші проблеми у бази. Потрібний капітальний ремонт дороги від траси до «Тисовця», прокладання телефонного кабелю від Сколе (поки діє повітряний, що дуже ненадійно), для котельної бази необхідний газ, на підведення якого в свою чергу теж треба кошти. Хоча все те, що ми зараз перелічили, знадобиться не самій лише спортивній базі. Користь буде й навколишнім селам!

Але це, як кажуть, наші подробиці. В них спортсмени не вникають. І це правильно. Кожний мусить займатися своєю справою. Отже, організатори повинні дбати про комфорт учасників, їхнє харчування, відпочинок. Нам можуть заперечити, що організатор останніх змагань — Держкомспорт СРСР, база — центрального підпорядкування. Це — так. Але вітаємо ми гостей на українській землі, причому учасників світових змагань, а відтак і свою справу маємо робити на більш високому рівні. Це — не критика, а розмірковування, бо дуже хочеться, щоб до нас все ж таки приїжджали.

Галина НЕЧАЄВА.

Львівська область.

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

Головний редактор — 446-92-11

Заступники головного редактора — 446-70-42, 446-91-16, 446-91-37, 446-91-96.

Відповідальний секретар — 446-72-63.

Завідуючий коректорською — 446-60-22.

Відділи:

міжнародний — 446-91-20,

листів — 441-88-28,

економіки — 441-88-07,

аграрний — 441-86-18,

парламентський — 441-84-52, 441-85-64,

охорони здоров'я — 441-88-06,

соціальних питань — 441-88-55,

екології — 441-88-58,

культури — 441-86-44,

спорту — 441-88-08,

інформаційний — 446-61-13,

історії України — 448-88-62,

військових питань — 441-88-52,

реклами — 441-89-44.

«СОКІЛ» ЗБИРАЄТЬСЯ... СТРАЙКУВАТИ

Хокей

Чемпіонат СРСР з хокею наближається до фінішу, але голови керівників київського хокейного клубу «Сокіл» заклопотані не голами та очками. Їх непокоїть зовсім інша проблема. Ми вже писали про те, що міська рада ВДФСТ профспілок мертвою хваткою вчепилася в навчально-тренувальну базу команди в Пущі-Водиці. Нагадаю, що та споруда зводилася спеціально для хокеїстів і на гроші трудящих України.

Коли ж «Сокіл» став клубом і спробував звільнитися від опіки непотрібних структур, його всіма силами тепер намагаються поставити на місце. От і тяганину з базою влаштували.

— Будемо боротися усіма законними засобами, — сказав наставник хокейного колективу, заслужений тренер СРСР Анатолій Богданов.— Якщо знадобиться, то й застрайкуємо. Яким чином? Це вже наші подробиці...

А тим часом київські хокеїсти провели черговий матч чемпіонату країни. У Палаці спорту вони приймали московський клуб «Крила Рад». Нічия — 2:2 (1:0, 0:0, 1:2). Шайби закинули: Ширяєв (20), Кудерметов (48) — у господарів; Хмильов (51), Волков (54) — у гостей.

Наші земляки зіграли гідно проти сильного й авторитетного суперника. Але особливо відзначу воротаря Віталія Самойлова, який діяв просто блискуче.

Наступний матч «Сокіл» грає вдома. В неділю, о 17.00 з московським «Динамо».

Віктор ГЕНЧУК.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора — Анатолій Горлов.

Чергові редактори — Леонід Брозченко, Світлана Писаренко.

Автори макета — Анатолій Мирончич, Євген Українець.

Випусковий — Олексій Бондаренко.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Нєсина, Антоніна Сильверстова, Любов Станчич, Людмила Терещук.

Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Будникова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Анатолій Артеменко, Сергій Сніженюк.

Лінотипісти — Віктор Процун, Раїса Гринюк.

* * *

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 166.300.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03150511.